

Analiza diskursa: izvještavanje njemačkog tiska o ulasku Hrvatske u Europsku uniju

---

Čečura, Antonela

Master's thesis / Diplomski rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:114:670987>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-24**

Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij novinarstva

ANALIZA DISKURSA: IZVJEŠTAVANJE
NJEMAČKOG TISKA O ULASKU HRVATSKE U
EUROPSKU UNIJU

DIPLOMSKI RAD

Mentorica: doc. dr. sc. Viktorija Car

Studentica: Antonela Čečura

Zagreb
lipanj 2016.

Izjavljujem da sam diplomski rad „*Analiza diskursa: Izvještavanje njemačkog tiska o ulasku Hrvatske u Europsku uniju*“, koji sam predala na ocjenu mentorici doc. dr. sc. Viktoriji Car, napisala samostalno i da je u potpunosti riječ o mojem autorskom radu. Također, izjavljujem da dotični rad nije objavljen ni korišten u svrhe ispunjenja nastavnih obaveza na ovom ili nekom drugom učilištu, te da na temelju njega nisam stekla ECTS bodove. Nadalje, izjavljujem da sam u radu poštivala etička pravila znanstvenog i akademskog rada, a posebno članke 16-19. Etičkoga kodeksa Sveučilišta u Zagrebu.

Antonela Čečura

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Politički sustav Europske unije.....	2
2.1. Nastanak Europske unije	2
2.2. Valovi proširenja Europske Unije	5
3. Pozicija Njemačke u Europskoj uniji	8
3.1. Njemački utjecaj u priznavanju neovisnosti Hrvatske	9
3.2 Njemačko – hrvatski odnosi u 2016. godini	10
4. Hrvatski pregovori za ulazak u Europsku uniju	10
4.1. Početak pregovora	11
4.2. Tijek pregovora.....	13
4.3. Završetak pregovora i referendum.....	15
4.4. Euroskepticizam	16
4.4.1. Euroskepticizam u Hrvatskoj.....	17
5. Izvještavanje o Hrvatskoj i Europskoj uniji u hrvatskom tisku	20
5.1 Osnove novinarskog izvještavanja	20
5.2. Izvještavanje o ulasku Hrvatske u Europsku uniju u hrvatskom tisku	21
6. O istraživanju.....	23
7. Izvještavanje njemačkog tiska o ulasku Hrvatske u Europsku uniju.....	25
7.1. Razdoblje referenduma.....	25
7.2. Razdoblje ulaska Hrvatske u Europsku uniju.....	31
7.3. Usporedba dvaju razdoblja	38
8. Zaključak	40
Literatura	43
Sažetak.....	48
Summary.....	49
Prilozi.....	50

1. Uvod

Može se reći da je Hrvatska prošla dug i strmovit put od osamostaljenja i stvarnja suverene države do njenog pristupanja Europskoj uniji 1. srpnja 2013. godine. Ovaj diplomski rad bavi se upravo tim, za Hrvatsku važnim vanjskopolitičkim događajem koji je označio jedan novi politički, gospodarski i društveni početak za Hrvatsku i njene građane. Međutim, nemaju svi jednako entuzijastičan pogled na Europsku uniju, neki euroskeptici će reći da nakon izlaska iz Jugoslavije i rata za nezavisnost, ulazak u Europsku uniju označava ponovni gubitak hrvatskog identiteta. Svi skeptičari pristupa imali su priliku izjasniti se protiv pristupa na referendumu održanom 22. siječnja 2012. godine. Prema rezultatima referenduma 66, 27 % građana bilo je za ulazak Hrvatske u Europsku uniju, dok je ostalih 33,73 % građana glasalo protiv. S obzirom na pozitivan rezultat referenduma i odluku građana da žele da Hrvatska pristupi Europskoj uniji i unatoč niskoj izlaznosti, svega 43,51 % građana izašlo je na referendum, prevladala je proeuropska strana.

Na službenoj stranici Europske unije stoji: „Europska unija jedinstveno je gospodarsko i političko partnerstvo 28 europskih država koje zajedno pokrivaju velik dio kontinenta“ (Europa.eu, 2016). Za to partnerstvo zemalja od važnosti je kako su pojedine države percipirane među ostalim članicama. Za Hrvatsku se kroz povijest Njemačka pokazala kao izrazito blizak partner, a dobar primjer za to je njena uloga u stvaranju nezavisne Hrvatske. Kako bi se očuvali dobri međunarodni odnosi tih dviju zemalja, treba se na njima nastaviti raditi. Kako bi se to moglo što bolje učiniti, dobro je znati na koji je način Hrvatska predstavljena u njemačkim medijima. Jedan od odgovora na pitanje predstavljenosti Hrvatske u njemačkim medijima može dati analiza izvještavanja njemačkog tiska.

Ovaj diplomski rad će koristeći metodu analize diskursa istražiti na koji je način ulazak Hrvatske u Europsku uniju bio predstavljen u njemačkom tisku. Diplomski rad započinje teorijskim okvirom u kojem opisujem nastanak Europske unije i njen politički sustav koji se može smatrati kompleksnim, jer ga je zbog promjena koje je Europska unija od svoga nastanka prošla, teško definirati. Jedan dio posvećen je Njemačkoj i njenoj poziciji u Europskoj uniji, budući da su uzorak ovog istraživanja njemačke novine. Osim toga, ovaj rad opisuje i put Hrvatske od početka pregovora sve do njenog završetka i održanog referenduma koji je trebao potvrditi

pristup. U istraživačkom dijelu ovog rada bit će analizirane tri dnevne novine u Njemačkoj: *Süddeutsche Zeitung*, *Frankfurter Allgemeine Zeitung* i *Bild*.

2. Politički sustav Europske unije

Od samog početka Europska unija može se sagledati kao sustav u stalnoj promjeni. Damir Grubiša (2012a: 8) spominje definiciju Europske unije kao „političke zajednice sui generis kojoj nema uzora niti presedana u ljudskoj povijesti.“ S obzirom na njenu kompleksnost i poteškoće na koje se nailazi u njenom jasnom definiranju ne čudi što ju je prijašnji predsjednik Europske komisije Jaques Santer nazvao *neidentificiranim političkim objektom*. (Grubiša, 2012a: 8)

2.1. Nastanak Europske unije

Prema Ljerki Mintas Hodak (2004: 3) nakon II. svjetskog rata započeo je jedan novi oblik povezivanja i suradnje pojedinih država Europe nazvan „integracija“. Pri tome je jedna od osnovnih karakteristika te europske integracije njen kontinuirani povijesni proces koji traje već 70-ak godina, a nastavlja se i u budućnosti. Mintas Hodak je povijest europskih integracija podijelila na četiri razdoblja. Kao trajanje prvog razdoblja i početke razvoja navodi godine od 1945.do 1984. Iako su se ideje o sjedinjenju javljale i ranije, trebala su proći dva svjetska rata prožeta razaranjem i destrukcijom koju je vodila usko nacionalna politika da bi se potaknulo sazrijevanje potpuno drugačijeg razmišljanja. (2010: 4-5)

„Umjesto dotadašnjeg ratovanja da bi se očuvao državni suverenitet i ostvarili određeni nacionalni interesi, ubrzano je sazrijevalo opće uvjerenje da se nacionalni interesi mogu trajnije i kvalitetnije zaštititi međusobnom suradnjom europskih država i djelomičnim ograničenjem suvereniteta svake od njih u korist ostvarivanja zajednički postavljenih ciljeva“ (Mintas Hodak, 2004: 4).

Međutim, Paul Magonette (2013: 26-27) tvrdi da je „mit o raskidanju suverene države“ koji se javio u glavama Europljana nakon rata teško održiv. „Bujanje europskih pokreta i euforija izazvana Haškim kongresom 1948. godine ne smije nas navesti na to da zaboravimo kako je većina političkih vodstava, a s njima i građana,

ostala privržena suverenitetu svojih država“, piše Magonette (2013: 26-27). Ono što je navelo Alcidea de Gasperija u Italiji da podrži europski projekt, a slične razloge nalazimo i u drugim pet država utemeljiteljica, jest želja za rearfirmacijom uloge Italije unutar europskog i svjetskog pokreta te jasna svijest o činjenici da su gospodarski napredak i sigurnost neophodne etape rearfirmiranja države. U šest država utemeljiteljica na suradnju se gledalo kao na nužan preduvjet i jamstvo nacionalnog suvereniteta (Magonette, 2013: 27).

Upitan je postao samo način na koji će doći do suradnje i ujedinjena država Europe. Damir Grubiša (2012a: 4) vidi proces europske integracije kao „prvi povijesni slučaj nehegemonijskog ujedinjenja Europe, koje je krenulo postupno, korak po korak, ne prema nekom unaprijed zacrtanom utopijskom inženjeringu, već prema funkcionalnom, sektorskom širenju područja integracije.“ Unionisti su se s jedne strane zalagali za model ujedinjena Europe u jednu novu državu utemeljenu na federaciji, dok su federalisti bili za ostvarenje Europe kao zajednice država koje samo međusobno surađuju na načelima intergovernmentalizma i nadnacionalizma te federalizma (Mintas Hodak, 2004: 8).

Jednu od ključnih uloga u formiranju smjera kojim će se započeti razvoj današnje Europske unije imao je Jean Monnet. On je početkom 1950-ih godina razradio ideju o osnivanju tri supranacionalne institucije za tri različita sektora: ekonomski, vojni i politički. Ugovorom u Parizu 1951. na poticaj francuskog ministra vanjskih poslova Roberta Schumanna nastala je upravo jedna od Monnetovih supranacionalnih institucija - Europska zajednica za ugljen i čelik (EZUČ). Zadatak joj je bio osigurati slobodnu trgovinu ugljena i čelika, zajedničkom upravom i propisima zaštititi proizvodnju te regulirati konkurenciju, a u slučajevima ozbiljne krize omogućiti kontrolu cijena i proizvodnje (Mintas- Hodak, 2004: 8-12).

No ova prva Europa nije bila baš liberalna: cijene i proizvodne kvote utvrđivale su vlade koje su odlučivale i o zatvaranju ili spajanju pojedinih pogona, o protoku radne snage i prekvalifikaciji radnika (Magonette, 2013: 30). Nakon nezadovoljavajućeg ekonomskog djelovanja EZUČ-a bilo je jasno da treba doći do promjena. U skladu s Monnetovom idejom da se do političkog jedinstva najsigurnije može doći putem sve šireg i dubljeg ekonomskog integriranja država članica

Europske unije za ugljen i čelik, belgijskom ministru vanjskih poslova Paul-Henry Spaaku pripala je zadaća da izađe s novim prijedlozima. On to i čini te prema njegovom prijedlogu šest država članica EZUČ sklapa ugovor o Europskoj ekonomskoj zajednici 1957. u Rimu, a koji na snagu stupa 1. siječnja 1958. Dok su kasnija razdoblja, ponajprije 1970-e godine obilježene stagnacijom integracijskog procesa, ali i proširenjem na nove članice Veliku Britaniju, Dansku i Irsku, 1986. stupa prva veća promjena Rimskog ugovora. Novog naziva Europska zajednica sklopila je Jedinostveni europski akt, koji je daljnje razdoblje obilježio euforijom oko izgradnje zajedničkog tržišta (Mintas- Hodak, 2004: 13-22).

Na službenoj stranici Europske unije stoji: “Tim ugovorom utvrđeni su temelji opsežnog šestogodišnjeg programa kojim su se željeli riješiti problemi slobodne prekogranične trgovine među državama članicama EU-a te se omogućuje stvaranje jedinstvenog tržišta“ (Europa.eu, 2015). Istovremeno se u tom razdoblju Europa počinje nalaziti na prekretnici zbog sloma komunizma što je dovelo do raspada SSSR-a i Istočnog bloka, te pojave mnogih osamostaljenih i ekonomski zaostalih, novih država koje su krenule putem izgradnje demokracije, parlamentarizma i tržišnog gospodarstva. Paul Mignette postavlja pitanje smisla unije koja je prvobitno bila zamišljena kao sastavnica bedema koji je Zapad htio podići nasuprot sovjetskoj prijetnji. Promjenama koje su se dogodile Europljani su se nosili korak po korak, stoga „Maastrichtski ugovor izgleda kao kolebljiv odgovor na taj novi egzogeni šok. Njime je započeo trend proširivanja i produbljivanja Unije koja je nastojala sačuvati prvobitnu ravnotežu.“ zaključuje Mignette (2013: 34).

Damir Grubiša (2012a: 7-10) ističe da je tek stupanjem na snagu Ugovora u Maastrichtu 1993. godine uspostavljena Europska unija kao ne samo puka ekonomska zajednica zemalja, već i politička unija država članica i njihovih građana.

2.2. Valovi proširenja Europske Unije

Kada govorimo o prvom valu proširenja, govorimo o Velikoj Britaniji, Danskoj i Irskoj. Iako je u istom tom valu bilo pregovora i s Norveškom, ona je izrekla svoje ne! Velika Britanije koja je bila pozvana u prvotni sastav Zajednice, ali po pisanju Radovana Vukadinovića (2011: 54) to odbija zbog bojazni od stvaranja „supranacionalnih organa koji bi u svojem odlučivanju bili iznad nacionalnih vlada.“, 1960-ih godina mijenja svoj stav o europskoj integraciji uvidjevši brzi gospodarski rast dotadašnjih članica te je započela pregovore 1961. godine. Vukadinović nadalje objašnjava kako njen tadašnji pristup priječi francuski general De Gaulle koji je Veliku Britaniju smatrao trojanskim konjem SAD-a i zazirao od amerikanizacije Europe. Njegova blokada ulaska Velike Britanije imala je dijelom i osobne razloge – ponajprije njegov prisilni boravak u Londonu za vrijeme Drugog svjetskog rata. Situacija se mijenja nakon njegove ostavke i dolaska proeuropskog predsjednika Georges Pompidue 1969 (Vukadinović, 2011: 54).

Irski pristup prošao je uz najmanje poteškoće. Na referendum o pristupu 1972. godine odazvalo se 70% birača od kojih je 81% bilo za ulazak. Drugačija je slika bila u Danskoj. Kao najveći izvoznik maslaca, stare članice nisu bile spremne za danski ulazak na konkurentsko tržište bez određenog prijelaznog roka. Referendum u Danskoj je održan tjedan dana nakon norveškog i bez obzira na negativan rezultat u susjednoj državi, pozitivno je glasalo 63% glasača od ukupno 89,5% izašlih na referendum (Mintas Hodak, 2010: 65-66).

Drugi val proširenja se odnosi na Grčku, koja je prvobitno 1961. stekla status pridružne članice. Trebalo je proći dvadeset godina da od tog statusa dospije do statusa članice. Specifičnost ulaska Grčke leži u tome što nije postojala zajednička granica s ostalim zemljama članicama te se po prvi puta unose elementi mediteranskog, balkanskog i pravoslavnog. Iako su postojali razni negativni strahovi o ulasku Grčke u Europsku ekonomsku zajednicu, ponajprije loša ekonomska situacija, strah od jeftine radne snage, zatim politički razlozi kao što je bilo uplitanje u grčko-turske odnose, zauzimanjem njemačkog ministra vanjskih poslova Hansa Dietricha Genschera, Vijeće ministara donosi pozitivnu odluku o grčkoj kandidaturi, bez prijelaznog razdoblja, te Grčka postaje desetom članicom 1981. godine (Mintas

Hodak, 2010: 68-70). Gledajući unatrag s današnjim saznanjima i situacijom u kojoj se Grčka ni nakon financijskih potpora Europske unije još uvijek nije izvukla iz duboke gospodarske krize, može se s pravom upitati da li je Grčka 1981. godine bila spremna za ulazak u Zajednicu.

Poput Grčke, Španjolsku i Portugal karakteriziralo je slabo gospodarstvo, nerazvijena poljoprivreda i industrija, ali i politička marginalizacija tijekom diktatorskog režima. Dugi i iznimno teški pregovori s Portugalom su trajali od 1978. godine do 1985., kada je u Lisabonu potpisan *Ugovor o pristupanju* Portugala u Europsku ekonomsku zajednicu. Španjolska je svoj prvi zahtjev za članstvo podnijela još 1962. godine, ali tek nakon prvih parlamentarnih izbora 1977. obnavlja se prvobitni zahtjev te pregovori započinju 1979. godine i traju, kao i u slučaju Portugala, do 1985. godine. (Mintas Hodak, 2010: 70-71).

Četvrti val proširenja naziva se i EFTA-nsko proširenje jer se radilo o tri države koje su prethodno bile članice Europske udruge za slobodnu trgovinu (EFTA): Austrija, Švedska i Finska. U ovom slučaju radi se o zemljama stabilnih demokracija, visokog životnog standarda i BDP-a, bez potrebe za potporama i s tradicijom suradnje s EU, te one bez problema pristupaju Europskoj uniji 1995. godine. Za razliku od njih Švicarska povlači svoju kandidaturu iz 1992. godine. (Mintas Hodak, 2010: 71-72).

Peto i najveće proširenje u kojem su sudjelovale Malta, Cipar, Latvija, Litva, Slovačka, Mađarska, Estonija, Slovenija, Češka i Poljska 2004. godine, ali kojem se pribrajaju i Rumunjska i Bugarska koje su pristupile tek 2007. godine, bilo je značajno jer se po prvi puta spaja Zapad i Istok. (Mintas Hodak, 2010: 73-74) Radovan Vukadinović (2011: 400) tvrdi da je ulaskom Rumunjske i Bugarske kao gospodarski slabih država u Europsku uniju postalo jasno da se neke zemlje vrednuju po političkim potrebama i željama Europske unije, a manje prema ekonomskim kriterijima.

Siniša Kuko (2006: 50-51) navodi kako zlatnožute europske zvjezdice za novih deset zemalja neće biti jednakog sjaja kao i za zemlje utemeljiteljice EU-a. One se ne mogu nadati dijeljenju istih ciljeva i jednoglasju, jer postoji horizontalna diferencijacija. Dok su neki u monetarnoj uniji, schengenskoj zoni bez granica,

NATO-u , drugi to nisu. Uz to ne postoji zajednički jezik, upitan je europski identitet, itd. „Ovakva diferencirana i hijerarhizirana Europska unija, u različitim grupacijama i ne nužno i ne uvijek u zadovoljavajućoj mjeri s osjećajem za cjelinu, kreće se relativno naprijed u različitim pravcima, u različitim brzinama, ali i s različitom razinom odlučnosti.“ (2006: 51)

Značaju petog vala proširenja trebaju se pridodati i neke promjene u načinu pregovora. Na sastanku Europskog vijeća u Kopenhagenu 1993. Europska unija definirala je kriterije za članstvo: politički, gospodarski i pravni. Dvije godine kasnije tome se pribraja i administrativni. Politički kriterij odlučuje o tome da li je određena država kvalificirana za članstvo, dok ostali kriteriji uvjetuju brzinu kojom će se odvijati pregovori i ulazak u Europsku uniju (Laermans i Roosens, 2009: 404).

Osim kriterija uvedena je i predpristupna strategija koja je „za cilj imala pružanje potpore svim reformama koje su navedene države morale poduzeti na unutarnjem planu kako bi ostvarile članstvo u Europskoj uniji.“ (Obradović, 2004: 41) Elementi predpristupne strategije za države kandidatkinje uključuju: Europski sporazum, pristupno partnerstvo, predpristupnu financijsku pomoć. Na sastanku Europskog vijeće u Luksemburgu 1997. godine, ojačani su instrumenti predpristupne strategije za nove članice koje sada obuhvaća i Europsku konferenciju, pojačanu predpristupnu strategiju, screening i izvješće o napretku. (Obradović, 2004: 41-42) Bitna promjena dogodila se stvaranjem Lisabonskog ugovora 2009. godine kada se po prvi puta u Ugovoru spominje mogućnost izlaska članice iz Europske unije. (Ćapeta, 2010: 45)

U ovom poglavlju izostavljen je ulazak Hrvatske u Europsku uniju, jer će o tome biti iscrpnije u nastavku diplomskog rada.

3. Pozicija Njemačke u Europskoj uniji

Krajem hladnog rata geostrateška pozicija Njemačke pomaknula se u samo središte Europe (*das Land in der Mitte*). Veličinom i bogatstvom zemlja u rangu s Francuskom i Velikom Britanijom, Njemačka kao da je htjela kompenzirati krivnju drugog svjetskog rata time što je snažno podržavala europsku integraciju. Jeffrey J. Anderson (2005: 82) napisao je: „Nijemci su se željeli u Europi rehabilitirati na međunarodnoj sceni, i uvjeriti susjede i dalje saveznike u dubinu unutarnje političke transformacije koja je bila rezultat potpunog poraza.“

Nijemci su prisvojili pristup europskoj diplomaciji koji svoje vodstvo vidi u manjim europskim demokracijama, a koje su bile „vješte u politici sramežljivog konsenzusa“ (Anderson, 2005: 82). Iako se često opisivala kao ekonomski div, a politički patuljak, realnost je bila nešto drugačija. Europa nastala 1980-ih godina je ustvari imala neke poveznice s njemačkim nacionalnim modelom. Izreka „Speak softly and carry a big chekbook“, kako je Anderson citira, u slobodnom prijevodu znači: „Pričaj blago i nosi veliku čekovnu knjižicu“, a podrazumijevala je da je Njemačka izbjegavala voditi rasprave o velikim pitanjima. Vodstvo je pokazivala iza kulisa. Ključ svega je bilo i partnerstvo s jakom francuskom demokracijom. *Checkbook* politiku je Njemačka pokazivala time što je plaćala visoke potpore novijim i ekonomski slabijim zemljama članicama. Stvari se počinju mijenjati nakon pada berlinskog zida i ujedinjenja Njemačke. Politika iza kulisa je zaboravljena, a prvi pokazatelj je bilo isticanje jasnog stava o Jugoslavenskom ratu. Njemačka vlada pokazuje odlučnu namjeru priznavanja samostalnosti Sloveniji i Hrvatskoj, čak i ako je to značilo ignorirati stavove UN-a, SAD-a i većine članica Europske zajednice. Ovim činom se zamjerila nekim članicama Zajednice, čak i ako se sam zahtjev Njemačke službeno nije kosio s Ugovorom u Maastrichtu. (Anderson, 2005: 82) Njemačka je imala i značajnu ulogu u stabilizaciji i približavanju Europske unije zemljama zapadnog Balkana.

3.1. Njemački utjecaj u priznavanju neovisnosti Hrvatske

Prema Beverly Crawford (1997) Njemačka je njegovala dobre diplomatske odnose s Hrvatskom već u doba Jugoslavije. I ne samo s Hrvatskom, već i sa Srbijom. U to vrijeme je jedinstvena Jugoslavija bila odličan partner Njemačkoj. Stotine tisuća jugoslavenskih građana bilo je stalno zaposleno u Njemačkoj, time istovremeno potičući jugoslavensko gospodarstvo. Sve do izbijanja jugoslavenske krize, njemački ministar vanjskih poslova Hans-Dietrich Genscher poticao je jedinstvenu Jugoslaviju i rješavanje problema dijalogom. No kada je Hrvatska 25. lipnja 1991. godine proglasila nezavisnost i kada su 27. lipnja započele vojne akcije Jugoslavenske narodne armije (JNA), dolazi do promjene u stavu njemačke političke elite. I dok je Europska zajednica poticala očuvanje Jugoslavije, Njemačka je krenula sa zahtjevima za priznavanje Hrvatske i Slovenije. (Crawford, 1997: 163-183)

Michael Libal navodi tri faze njemačke politike u pitanju priznavanja Hrvatske. U prvoj fazi Njemačka je zastupala uporabu prijetnje priznanjem neovisnosti Hrvatske kao sredstva odvratanja Srbije i JNA od politike vojne intervencije. U drugoj fazi, nakon što je postalo jasno da Srbija želi upotrijebiti vojnu silu, Njemačka počinje predlagati mogućnost priznavanja Hrvatske „kao kazne pristašama vojnog rješenja u Beogradu.“ Ali tek padom Vukovara Njemačka ističe kako bi mogla samostalno, bez čekanja potpore Europske zajednice, priznati neovisnost Hrvatskoj (2004: 193).

Ona to i čini 23. prosinca 1991. godine, kada unilateralno priznaje hrvatsku i slovensku neovisnost. Ovaj potez je nastupio bez da se čekalo na odluku Europske zajednice, koja je još čekala na potvrdu Arbitražne komisije o ispunjavanju uvjeta priznanja. Genscher koji je sumnjao da će Hrvatska ispuniti uvjete koje Europska zajednica zahtjeva, preduhitrio ju je jednostranim priznavanjem Hrvatske. Naknadno se pokazalo da je Genscher bio u pravu, jer Hrvatska nije ispunila uvjete. Zbog njemačkog priznanja, zahtjevi Europske zajednice su spali na Tuđmanovo osobno obećanje da će se jezik dodati u hrvatski ustav, a ostali su uvjeti „zgurani pod stol“. Europska zajednica priznaje Hrvatsku i Sloveniju 15. siječnja 1992. godine.

3.2 Njemačko – hrvatski odnosi u 2016. godini

Bliski međunarodni odnosi između Hrvatske i Njemačke očituju se kroz razne ekonomske, političke i kulturne suradnje. Na internetskoj stranici ministarstva vanjskih poslova Njemačke aktualiziranoj u ožujku 2016. navodi se službeni posjet hrvatskog premijera Tihomira Oreškovića Njemačkoj nakon manje od tri mjeseca od početka njegovog mandata. Među uzajamne posjete političara ubraja se i posjet predsjednice Kolinde Grabar Kitarović Njemačkoj u ožujku 2015. godine, ali i posjet Angele Merkel Hrvatskoj na summitu procesa Brdo-Brijuni u Dubrovniku 2014. godine. Nadalje, tu su međusobne razmjene između članova njemačkog Bundestaga, ministara njemačkih saveznih pokrajina te članova Hrvatskog sabora, ali i brojnih državnih službenika, gospodarstvenika, znanstvenika, akademika i studenata (Auswaertiges-amt.de: 2016).

„Njemačka nastavlja pružati potporu Hrvatskoj nakon njenog ulaska u Europsku uniju kroz brojne projekte namjenjene da ojačaju tržišnu ekonomiju, moderniziraju administraciju u zemlji, reformiraju pravosuđe i promiču energetska učinkovitost te obnovljive izvore energije“ (Auswaertiges-amt.de: 2016).

Dobrim odnosima pogoduje i veliki broj Hrvata koji žive u Njemačkoj, njih otprilike 263,000 (Auswaertiges-amt.de: 2016). Osim toga, svakog ljeta Hrvatska svjedoči velikom broju njemačkih turista, njih otprilike dva milijuna, koji na odmor dolaze na Jadransku obalu.

4. Hrvatski pregovori za ulazak u Europsku uniju

Prema članku 49. Ugovora o Europskoj uniji svaka europska zemlja ima pravo zatražiti članstvo, ako poštuje demokratske vrijednosti EU i obveže se na njihovo promicanje. Svaka zemlja koja želi pristupiti Europskoj uniji mora zadovoljiti pristupne kriterije, odnosno Kopenhagenske kriterije, nazvane prema Europskom vijeću u Kopenhagenu iz 1993. godine koji ih je definirao (Europa.eu, 2015). Prije uvedenih kriterija, sama činjenica da je neka zemlja bila europska i demokratska bila je dovoljan pokazatelj da je kvalificirana za članstvo, pa čak nije postojala ni velika

prepreka za ekonomski slabije zemlje. (Laermans i Roosens, 2009: 403). Ako su svi kriteriji ispunjeni, o konačnom ulasku nove članice u Europsku uniju odlučuju jednoglasno sve zemlje članice (Europa.eu, 2015).

Za zemlje zapadnog Balkana, kojima pripada i Hrvatska, vrijede i dodatni preduvjeti za članstvo, a očituju se u *Procesu stabilizacije i pridruživanja*. Prema Mireli Slukan Altić *zapadni Balkan* je pojam koji je intenzivnije razvijen 1997. godine, a koji je uveden i u institucije Europske unije kada je osnovano posebno Vijeće ministara za Zapadni Balkan. U izvješću Europske unije pod naslovom „Odnosi sa zemljama zapadnog Balkana“ prvi puta se osim političkog pojma spominje i geografska regija zapadnog Balkana koja uključuje Hrvatsku, Bosnu i Hercegovinu, Makedoniju, Albaniju i SRJ. (Slukan Altić, 2009: 409-410) Prema Nataši Beširević i Ivani Cujzek Europska unija koristi termin Balkana za postkomunističke zemlje čije su „zajedničke karakteristike vjekovna nacionalna mržnja, konstantna prijetnja nacionalnim sukobima unutar i između država, povijeni animozitet te ranjivost političkog i ekonomskog sustava obuhvaćen pojmom *slaba država*“ (Beširević i Cujzel, 2012: 158).

4.1. Početak pregovora

Međunarodnim priznanjem Hrvatske kao samostalne i suverene države 15. siječnja 1992. započinje dug put Hrvatske prema Europskoj uniji. Siniša Kušić navodi izjavu Jensa Reutera, direktora Instituta za demokraciju i mir u jugoistočnoj Europi koji godine od osamostaljenja Hrvatske do 2000. godine naziva *izgubljenim godinama*. (Kušić, 2006: 70). Iako je Hrvatska samostalnost bila priznata od strane članica Europske zajednice, trebalo je proći više od desetljeća da bi dobila status države kandidata. Kušić za to odgovornim smatra ponajprije uvjete u kojima se tranzicija odvijala. Stvaranje Hrvatske države pratilo je istovremeno izgradnju države, transformaciju te rat. Rat je zaokupirao hrvatsko društvo, potaknuo unutarnje socijalne, političke i ideološke konflikte te odgodio stvaranje demokratski stabilne države i ekonomije. (Kušić, 2007: 65)

Odnos je otežan i zbog autoritativnog prvog predsjednika Franje Tuđmana i hrvatskog ambivalentnog odnosa prema Bosni i Hercegovini tj. nedovoljnog poštivanja Dejtonskog mirovnog sporazuma. Zahlađenju odnosa prema Europskoj uniji pridonosi i akcija „Oluja“ kojom su se 1995. godine oslobađali teritoriji srpski okupirane Krajine. Ivona Ondelj (2010: 623) objašnjava kako je akcija „Oluja“ za posljedicu imala i suspenziju iz predpristupnog PHARE programa, kojim je Hrvatska dobivala tehničku i financijsku potporu iz EU. U drugoj polovini 1990-ih godina je međunarodna zajednica ukazivale na probleme demokratske i pravne vladavine države, te na probleme poštivanja ljudskih prava i prava nacionalnih manjina (Ondelj, 2010: 623). Ne čudi s obzirom na sve da svih tih godina članstvo Hrvatske nije došlo na agendu u Bruxellesu.

Prema Kušiću demokratizacija u Hrvatskoj počela se događati tek nakon kraja vanjskih prijetnji državi. Razlog tome je što razvoj demokracije ovisi i o nacionalnom identitetu, konsolidaciji nacionalnih granica, a naročito u zemaljama koje se nalaze u fazi transformacije. Bitnu ulogu ima i opozicija u vlasti. U Hrvatskoj je u tim prvim godinama glas opozicije bio utišan od strane Hrvatske demokratske zajednice (HDZ-a) koja je bila na vlasti od osamostaljenja Hrvatske. Svaka kritika opozicije se vodila kao izravan udar na nacionalne interese mlade države. (Kušić, 2006: 65) Promjenom vlasti 2000. godine kada nakon HDZ-a na vlast dolazi SDP na čelu s Ivicom Račanom dolazi do pomaka. Nedugo potom bira se i predsjednik za kojeg izabran biva Stjepan Mesić.

U koracima intenziviranja odnosa s Europskom unijom 15. veljače 2000. osniva se Zajednička konzultativna radna skupina Hrvatske i Europske unije. Već mjesec dana kasnije otvorena je Delegacija Europske komisije u Republici Hrvatskoj. A 25. svibnja 2000. Europska komisija objavljuje pozitivno Izvješće o izvedivosti pregovora o *Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju* s Republikom Hrvatskom, te ga mjesec dana poslije i potvrđuje. Formalno je put Hrvatske prema Europskoj uniji započeo potpisivanjem *Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju*, koji je Hrvatski sabor potvrdio 4. prosinca 2001. godine. Europski parlament i 15 članica Europske unije svoju su potvrdu dale do rujna 2004. godine. Ispunjavanje preduvjeta postavljenih u *Procesu stabilizacije i pridruživanja* ključno je za približavanje Europskoj uniji.

“Sklopanje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju EU pruža daljnu mogućnost raznovrsnih unapređenja sustava svake od država članica regije, stavljajući pred njih imperativ institucionalnog razvoja sustava, kao i ostvarenja više razine demokracije, te dijaloga u prostoru regije, uz iznimno značajno unapređenje gospodarske suradnje s EU.“ (Ondelj, 2010: 624)

Zahtjev za članstvo u Europskoj uniji podnosi se Vijeću Europske unije, a o njemu se odlučuje na temelju jednoglasne odluke svih zemalja članica unije. Hrvatska je svoj zahtjev za članstvo predala 21. veljače 2003. godine. (MVPEI, 2006: 10). Europska komisija je zatim Hrvatskoj uručila upitnik s preko 4000 pitanja, na koja Hrvatska daje odgovor u listopadu 2003. Europska komisija na temelju toga donosi pozitivno mišljenje (avis) o zahtjevu za članstvo i dodjeljuje Hrvatskoj status kandidata na samitu u Bruxellesu 18. i 19. lipnja 2004. (Ondelj, 2010: 626-628)

4.2. Tijek pregovora

Na prve prepreke Hrvatska nailazi već u ožujku 2005., jer EU traži potpunu suradnju s Haškim sudom. Haška tužiteljica Carla del Ponte zahtijevala je jaču suradnju Hrvatske sa Međunarodnim krivičnim sudom za bivšu Jugoslaviju (ICTY), naročito u slučaju Ante Gotovine kojeg se teretilo za ratne zločine u tijeku akcije „Oluja“ (Roter i Bojinović, 2005: 447-454). Tek nakon što je ocijenjena bolja suradnje s Haagom, otvaraju se pregovori za punopravno članstvo u EU 3. listopada 2005. (Ondelj, 2010: 628-629)

Pregovori se odvijaju u dvije faze. U prvoj fazi, koja uobičajeno traje godinu dana, provodi se tzv. analitički pregled i ocjena usklađenosti zakonodavstva (engl. *screening*) „koji predstavlja postupak tijekom kojega se unutar zakonodavstva pojedine države kandidatkinje utvrđuju područja koja treba prilagoditi zakonodavstvu EU-a, ocjenjuje postojeća razina usklađenosti te potreba daljnje prilagodbe zakonodavstvu EU-a.“ Hrvatska je ovu fazu započela nakon otvaranja pregovora 2005. završila 18. listopada 2006. godine. (MVEP, 2012: 51). Druga faza pregovora se vodi prema 35 poglavlja pravne stečevine EU, koje svaka zemlja kandidat mora ispuniti. „Za svako poglavlje donose se mjerila (poznatija kao benchmarks), čije ispunjenje je neophodno za otvaranje, odnosno privremeno zatvaranje svakog

pojedinih poglavlja. “ (Ondelj, 2010: 640) Čak i ako neka pitanja ostanu otvorena može doći do stupanja u punopravno članstvo, ali uz osiguranje prijelaznog razdoblja. Hrvatska je tako ušla u Europsku uniju s otvorenim poglavljem 2 koje se odnosi na slobodu kretanja radnika, te poglavljem 14 – prometnom politikom (MVEP, 2012: 83).

U tijeku pregovora Hrvatska je izvršila i promjenu Ustava Republike Hrvatske 2010. godine kako bi što više olakšala ulazak u Europsku uniju. „Izmjene Ustava ublažavaju uvjete za referendumsku odluku o pristupu Hrvatske EU“ (Ondelj, 2010: 631) To je značilo da se za izglasavanje ulaska u EU umjesto dotadašnje natpolovične većine svih upisanih birača, traži samo većina birača koji su pristupili referendumu. Damir Grubiša (2012b: 56) tvrdi da je ta odluka donesena iz pragmatičnih razloga, jer su istraživanja javnog mnijenja tada pokazivala pad podrške javnosti hrvatskom članstvu u Europskoj uniji. Izmjene su obuhvatile i uvođenje europskog uhidbenog naloga s danom stjecanja članstva u EU, te potpunu neovisnost Hrvatske narodne banke i Državnog ureda za reviziju (Ondelj, 2010: 631-632).

U fazi pregovora najbitnija su pitanja bila ona dobre suradnje s Haškim sudom, borbe protiv korupcije i organiziranog kriminala, te rješavanje pitanja ratnih zločina. Isto tako funkcioniranje vladavine prava kroz zaštitu ljudskih prava i prava manjina. Bitan aspekt bila je i reforma pravosudnog sustava, kojeg su karakterizirali neučinkoviti i dugotrajni postupci. Problem tijekom pregovora stvarala su i pitanja granica, ponajprije neriješenog pitanja granice sa Slovenijom. Sukob sa Slovenijom oko Piranskog zaljeva je rezultiralo gotovo jednogodišnjom slovenskom blokadom koja je riješena odlukom da se spor preda arbitražnom sudu. (Dw.com, 08.12.2011.)

U gospodarskom pogledu zapreke su stvarale slab tržišni rad, nezaposlenost, ograničeni dosezi monetarne politike, te dominantna uloga države u gospodarstvu. U boljoj poziciji nije se nalazio ni bankovni sektor, mali i srednji poduzetnici te ograničeno tržišno natjecanje na raznim područjima. (Ondelj, 2010: 632-634)

4.3. Završetak pregovora i referendum

Završetak tehničkih pregovora Hrvatska ostvaruje 10. lipnja 2010. godine kada Europska komisija poziva države članice da donesu odluku o zatvaranju pregovora. Na dvodnevnom summitu u Bruxellu 23. i 24. lipnja, okupili su se čelnici 27 zemalja EU-a te je donesena odluka o potpisivanju pristupnog ugovora do kraja 2011. godine. 30. lipnja 2011. Hrvatska je službeno zatvorila pregovore, nakon što je zatvorila i posljednja četiri poglavlja pregovora. Tim datumom je označen kraj pregovora za članstvo u Europskoj uniji koji su trajali 5 godina i nepunih 9 mjeseci. Hrvatska je postala država pristupnica 9. prosinca 2011. godine potpisivanjem *Ugovora o pristupanju Republike Hrvatske Europskoj uniji* u Bruxellesu. Ugovor nakon potpisivanja trebaju ratificirati sve države članice EU-a, a građani Republike Hrvatske na referendumu trebaju odlučiti o pristupanju Europskoj uniji, kako bi stupio na snagu. (MVEP, 2012: 56)

„*Jeste li za članstvo Republike Hrvatske u Europskoj uniji?*“ bilo je pitanje upućeno građanima na referendumu o pristupu Hrvatske Europskoj uniji održanog 22. siječnja 2012. godine. Na referendum je izašlo 43,51 % građana, a od toga je za ulazak u Europsku uniju glasalo njih 66,27 %. Ovim ishodom referenduma Hrvatskoj je omogućeno da nakon ratifikacije *Pristupnog ugovora o članstvu Republike Hrvatske u Europskoj uniji*, od dotadašnjeg statusa pristupajuće članice postane efektivna članica EU-a od 1. srpnja 2013. (Grubiša, 2012b: 45-72)

Održavanje referenduma nije prošlo jednostavno. Prvo se pojavilo pitanje datuma održavanja referenduma. Okolnosti su bile takve, da se vrijeme referenduma poklapalo s novim parlamentarnim izborima koji su se trebali održati. Jadranki Kosor, kao premijerki tada vladajuće stranke HDZ-a, odgovaralo je da se referendum održi što prije, jer se nadala da bi se on mogao pozitivno odraziti i na parlamentarne izbore. Međutim, parlamentarni izbori su se održali 4. prosinca 2011. godine i to s negativnim rezultatom za Jadranku Kosor. Ona gubi izbore i na vlast dolazi Socijaldemokratska partija (SDP) na čelu sa Zoranom Milanovićem. Nakon potvrđivanja datuma parlamentarnih izbora, Europska komisija odredila je kao datum potpisivanja *Pristupnog ugovora* s Hrvatskom 9. prosinac 2011. To je omogućilo još uvijek „tehničkoj premijerki“ Jadranki Kosor da potpiše *Pristupni ugovor*, ali više nije

moglo imati utjecaja na izgubljene parlamentarne izbore. Iako su se neki zalagali za odgađanje referenduma na period i do šest mjeseci nakon potpisivanja *Pristupnog ugovora*, SDP je razriješio to pitanje na posebnoj sjednici Sabora na kojoj je kao konačan datum referenduma odredio 22. siječnja 2012. (Grubiša, 2012b: 47-48)

Damir Grubiša (2012b: 49) navodi savjet članica EU-a „... da bi otezanje s referendumom moglo rezultirati lošijim ishodom, pa se izbornim pobjednicima sugeriralo da što prije obave taj posao.“ Drugim riječima, u korist zadržavanju proeuropskog stava bilo je potrebno što prije raspisati referendum i ne dozvoliti glasačima stvaranje „transfera nezadovoljstva“, kako ga Grubiša naziva, koje bi moglo proizaći iz rezultata parlamentarnih izbora. „U politološkim analizama opće je poznato da na prvim sljedećim izborima koji se održe nakon važnih, parlamentarnih izbora, bili to lokalni ili regionalni izbori ili pak referendum, dolazi do negativnog izjašnjavanja o vladinim kandidatima ili prijedlozima od strane onih koji su glasovali za gubitnike.“ (Grubiša, 2012b: 49)

4.4. Euroskepticizam

Prema Robertu Harmsenu i Mennu Spieringu (2007: 11) „integracijski se proces može promatrati kao žrtva vlastita uspjeha.“ Oni smatraju da se euroskepticizam javio kroz stalna preispitivanja same svrhe Europske unije, ali i širenjem njene političke nadležnosti koja je potencijalno bila izvor razdora. Euroskepticizam svoje početke nalazi u Velikoj Britaniji među britanskim političarima i novinarima osamdesetih godina 20. stoljeća. Sam pojam „euroskeptik“ se definira „kao osoba koja nije oduševljena povećanjem ovlasti Europske unije“ (Harmsen i Spiering, 2007:13). No euroskepticizam u Velikoj Britaniji ima i šire značenje od toga. Paul Taggart i Aleks Szczerbiak razlikuju dva tipa euroskepticizma. Tvrdi euroskepticizam koji je definiran kroz načelno protivljenje EU-u i europskim integracijama. Te meki euroskepticizam koji izražava zabrinutost i kriticizam prema politici EU-a (Harmsen i Spiering, 2007: 15).

Njemačka se prije 1990-ih godina nije povezivala s euroskepticizmom, naprotiv njeno poticanje europske integracije glasilo je kao uzorno. Nakon ujedinjenja

Njemačke situacija se nešto mijenja. Skepticizam se ponajviše javlja vezano za dva pitanja: uvođenje jedinstvene valute i proširenje. U ispitivanju javnog mijenja (Busch i Knelangen, 2007: 73-84) razina potpore u Njemačkoj pala je na europski prosjek. Prema Klaus Buschu i Wilhelm Knelangenu razlog tomu nije pusto jačanje „nacionalne osviještenosti nakon njemačkog ujedinjenja“ (2007: 84), već socijalno-gospodarske promjene u poziciji Njemačke u EU. Integracija koja je sa sobom dovela jedinstveno tržište i monetarnu uniju, donijela je i povećanu konkurentnost na tržištu, koju Nijemci vide kao prijetnju zapošljavanju i socijalnom standardu.

4.4.1. Euroskepticizam u Hrvatskoj

U Hrvatskoj se, što je vrijeme više odmicalo, sve više smanjivala želja za ulaskom u Europsku uniju. Podrška za ulazak Hrvatske u EU je početkom devedesetih bila na visokih 80% (Grubiša, 2012b: 66). Od početnog jakog entuzijazma i slaganja građana s političkom elitom vezanom za pristupanje Europskoj uniji, to slaganje se pretvara u kritiku (Štulhofer, 2006: 136). Razlog tome je bilo kašnjenje ulaska Hrvatske u Europsku uniju, za razliku od bliskog susjeda Slovenije koja je ušla u petom valu proširenja, Hrvatska je osim zbog rata, kasnila i zbog propusta hrvatske politike, koja je krivnju upornu pokušavala političkom propagandom prebaciti na Europsku uniju (Grubiša, 2012b: 66).

Po John E. Ashbrook (2010: 23-39) hrvatsko stanovništvo se može podijeliti u dvije skupine. Prva skupina zastupa pristup Hrvatske u EU kako bi postala ekonomski održiva u globaliziranom svijetu. Tu je naravno i pitanje odmicanja od nacionalističkog i religioznog poimanja vlastitog identiteta i približavanju kozmopolitanskom konceptu europskog identiteta. Druga skupina, koja je ujedno i manje utjecajna, odnosi se na protivnike Europske unije, koji joj zamjeraju fokus na promociju neoliberalne ekonomske politike. Ovoj grupi pripadaju antikapitalistički socijalisti, koji isto tako strahuju za gubitak hrvatskog nacionalnog i tradicionalnog identiteta (Ashbrook, 2010: 23-39). I Aleksandar Štulhofer kao glavne razloge smanjenja potpore spominje povrijeđenost nacionalnog ponosa, što se najviše odnosi na izručenja osumnjičenih generala, zatim jačanje simboličkog otpora, ali i ekonomske strahova kao što su rast cijena zemlje i nekretnina, uvoz jeftinijih

poljoprivrednih proizvoda. itd. Situaciji nisu pomogli ni prijepori oko uvođenja novog ustava.

„Krajem 2003. zabilježen je kontinuiran pad potpore hrvatskih građana primanju Republike Hrvatske u članstvo Europske unije“ (Skoko, 2007: 355), koji je i dalje nastavio kontinuirano padati. Poveznica se može naći ako se usporede podaci o percepciji Europske unije u hrvatskoj javnosti s onima o potpori hrvatskih građana za ulazak u Europsku uniju.

2006. godine provedeno je istraživanje od strane Delegacija Europske unije u Hrvatskoj čiji je glavni cilj bilo saznati percepcije i stajališta građana prema Europskoj uniji. Božo Skoko (2007: 366) iz ovog istraživanja donosi sljedeći zaključak:

„Budući da hrvatski građani svoja stajališta o ulasku Hrvatske u Europsku uniju ne temelje na racionalnoj analizi troškova i koristi, nego više na temelju prilično površnih saznanja o funkcioniranju Europske unije i poimanja odnosa EU-a prema Hrvatskoj, vidljivo je da upravo percepcija ima značajnu ulogu u odnosu prema eventualnom hrvatskom pristupanju Europskoj uniji.“

Povezanost Europske unije s pitanjima hrvatskog identiteta, stvaranja hrvatske države, Domovinskog rata i djelovanja Haškog suda utječu na percepciju hrvatske javnosti o EU. Osim toga, važan čimbenik je i slaba informiranost građana o svim aspektima funkcioniranja Europske unije. Kao posljedica te neinformiranosti javljaju se stereotipi kao što su strah od uništenja hrvatske poljoprivrede, povećanja broja inozemnih proizvoda te rasprodaja hrvatske nekretnine na Jadranu. S druge strane, kao pozitivna očekivanja ulaska Hrvatske u Europsku uniju spominju se poboljšanje kvalitete obrazovanja, zaštita okoliša, jačanje pravne države i borba protiv korupcije., ali ne i poboljšanje životnog standarda. Jasno postaje da se za razliku od istraživanja prijašnjih godina, fokus s tema hrvatskog suvereniteta, identiteta i očuvanja hrvatskog jezika premjestio na ekonomska pitanja (Skoko, 2007: 366).

U izvješću GONG-a iz 2011. godine, koji je nastao kao sažetak ideja i rasprava koje su se vodili u sklopu projekta „EU IN FORUM“ stoji:

„Argumentacija euroskeptičnih promišljanja i stavova izostala je na svim razinama javne sfere, od medijskog prostora koji se za javne debate i sučeljavanja do sada nije otvorio, pa sve do Parlamenta u kojem zastupnika koji bi prenosili argumentaciju onih koji izražavaju

euroskepsu praktički nema, ne računamo li političko-ideološke istupe pojedinih zastupnika“ (Gong.hr, 2015).

U daljnjem dijelu izvješća radi se podjela na pet osnovnih područja, koja su proizišla iz argumenata skeptika. Prvo područje se odnosi na deficit informacija. Tu se ističe nedostatak informacija za vrijeme samog pregovaračkog procesa, nedostatak argumentirane rasprave o tome što se ispregovaralo te problem medija koji nisu otvorili medijski prostor za rasprave. Drugi dio se odnosi na nespornost Hrvatske za ulazak u Europsku uniju. Ponajprije zbog pitanja poljoprivrede i ribarstva u kojem se javlja briga zbog nereguliranog tržišta zbog kojeg bi hrvatski ribari mogli ispasti iz konkurencije. U kulturi je to nesređeno stanje nepopisane kulturne imovine. Osim toga postoji i problem niskog životnog standarda, a ulaskom u EU se moglo očekivati povišenje cijena na tržištu. U Hrvatskoj ne postoji administrativno uređen sustav pripreme za ulazak u EU te apliciranja za pristupne fondove. A na velikom tržištu Europske unije, mali igrači kakvi postoje u Hrvatskoj su nedovoljno konkurentni. Kao treći argument se navodi nepovjerenje prema hrvatskoj političkoj sceni. To se odnosi na demokratski deficit, bojazan od nametanja pravila od strane jačih država u EU, nepovjerenje u pošten referendum i nepostojanje argumentirane rasprave za i protiv. U prvi plan bi mogli pasti i privatni interesi, politički klijentelizam, prevlast kapitalizma, korupcija, ali problem vide i u nekompetentnosti onih koji bi trebali voditi državu.

Nadalje, postoji i nepovjerenje prema političkoj eliti u EU. Skeptici vjeruju da EU potiče daljnje raslojavanje društva kroz surovu konkurenciju, vjeruju da se radi o vladavini interesa, a ne prava. Nalaze demografski deficit u EU, jer zakone ne donosi parlament, stoga EU ne može niti biti parlamentarna demokracija. Kao vrh ciljeva EU-a ističu ekonomiju, ekologiju i energiju, koji su u Hrvatskoj marginalni. Kao zadnje područje u izvješću GONG-a stoji gubitak nacionalnog i sociokulturnog identiteta. Tu euroskeptici smatraju da Hrvatska nije u procesu pregovaranja, već prilagođavanja. EU, po njima, nije pokazala razumijevanje za najrafiniranije vrednote kao što je vjera. Idu i korak dalje i tvrde da je EU „sama po sebi negativna tvorba jer u EU Ustavu nema spominjanja kršćanstva kao temelja Europe.“ A kao jedini argument za ulazak u Europsku uniju vide to što je Hrvatska kao država slaba i što bi mogla

propasti. Za kraj ističu da se u EU jedino može ući kad se zaštiti vjera, jezik i ekologija.

5. Izvještavanje o Hrvatskoj i Europskoj uniji u hrvatskom tisku

5.1 Osnove novinarskog izvještavanja

Zadaća novinara je da čitatelje, slušatelje i gledatelje izvještava o događajima, jer oni o njima žele biti obaviješteni (Malović, 2005: 93). Ono što je jedna od najbitnijih stavki prilikom izvještavanja jest način na koji će novinar izvještavati o nekom događaju. Pojam *objektivnog* izvještavanja u prošlosti je često bio istican od strane novinara, no u vremenu autoritarnih sustava ta se objektivnost više shvaćala kao propaganda jer je bilo jasno da je utjecaj države bio nadmoćniji od bilo koje novinarske slobode. U modernom novinarstvu se stoga uvriježio pojam *poštenja*, jer je lakše ostvariv od oštrih kriterija objektivnosti (Malović, 2005: 17).

Svako izvještavanje treba biti temeljeno na profesionalnim standardima: istinito, točno, pošteno, nepristrano i uravnoteženo. Prema Maloviću je istinitost temelj novinarstva. On to objašnjava kao rezultat prošlosti u kojoj je javnost često bila manipulirana i u kojoj su neistinitosti i laži bile sastavni dio izvještavanja. Vijest osim što mora biti poštena, mora biti i točna. Ne smije doći do grešaka u navođenju imena, prezimena, titula, funkcija, itd., jer se time umanjuje vjerodostojnost medija. Nadalje, novinari prilikom izvještavanja moraju paziti i na uravnoteženost. Ona se odnosi na prikazivanje svih strana uključenih u događaj i iz više izvora. Prilikom izvještavanja, novinar mora odstupiti od osobnih stajališta i uvjerenja, te ne priklanjati se niti jednoj strani (Malović, 2005: 18-46).

Veliki udio u izvještavanju medija zauzima izvještavanje o politici i aktualnim političkim zbivanjima. Politika je na dnevnoj agendi svih medija, te je nemoguće otvoriti neke dnevne novine, bez da postoji članak vezan za politiku. Michael Kunczik i Astrid Zipfel (2006) smatraju kako se odnos medija i politike može promatrati kroz teoriju sustava. Postoje različiti metodološki pristupi koji objašnjavaju odnos sustava politike i sustava medija, a objašnjeni su kroz sljedeće paradigme:

- paradigma podjele vlasti – mediji u demokraciji su neovisni i imaju funkciju nadzora i kritike te čine četvrtu vlast koja nadzire ostale tri vlasti;
- teorija instrumentalizacije – mediji su postali važni za politički sustav dok su istovremeno izgubili svoju autonomiju i postali ovisni o politici;
- teorija ovisnosti - dogodio se pomak u korist medija te su političke institucije postale ovisne o medijima;
- teorija međuovisnosti - mediji i politika su međusobno ovisni, političar je medijima zanimljiv partner za intervju, dok su mediji za političara zanimljiv izvor pozornosti.

5.2. Izvještavanje o ulasku Hrvatske u Europsku uniju u hrvatskom tisku

Sanjin Dragojević, Igor Kanižaj i Ivana Žebec (2006) analizirali su tri hrvatske dnevne novine: *Večernji list*, *Jutarnji list* i *Vjesnik* u razdoblju dobivanja pozitivnog mišljenja (avisa) od Europske unije 2004. godine te u razdoblju odgode pregovora 2005. Htjeli su svojim istraživanjem „potvrditi ili opovrgnuti hipotezu prema kojoj odabrani hrvatski tiskovni mediji u svome izvještavanju ponajprije ovise o političkim zbivanjima koja umnogome mogu utjecati (utječu) na kvantitetu, sadržaj, ton, tip diskursa te vrste izvještavanja“ (2006: 137). U svim trima dnevnim novinama pojavio se veliki broj članaka koji su izvještavali o pristupu EU oslanjajući se na dnevno-političku problematiku. Izvještavali su na relativno sličan način, fokusirajući se na politiku, a zanemarujući gospodarska pitanja. Jedina tiskovina koja malo odstupala je *Vjesnik*, koji je u svome izvještavanju nije pozornost posvećivala samo pristupnom procesu, već i analitičkim i evaluacijskim aspektima problematike. Svejedno ostaje za zaključiti da je nedostajala dublje i analitičnije informiranje sa strane svih triju dnevnih novina.

Drago Čengić i Ivana Mijić (2007) proveli su istraživanje o odnosu Hrvatske i Europske unije na temelju izvještavanja tjednika *Globus* u razdoblju od 2003. do 2005. godine. Za razliku od Dragojevića, Kanižaja i Žebec htjeli su potvrditi hipotezu kako „na formuliranje i sadržaj medijskih poruka u hrvatskim tjednicima ne utječe samo dnevno-politički događaj već i 'temeljni diskursi' koje zastupaju urednici i vodeći novinari tih tjednika“ (2007: 657). Svoju hipotezu su i potvrdili, jer je analiza

pokazala da na odabir tema utjecaj imaju urednik i novinari lista. Čengić i Mijić ovdje iščitavaju tri dominantna diskursa: proeuropski diskurs vodećih kolumnista i novinara, birokratski diskurs predstavnika EU-a i proeuropski diskurs hrvatske vladajuće političke elite. Iz rezultata analize sadržaja i analize diskursa donijeli su zaključak kako postoji razlika u izvještavanju između dnevnih novina i tjednika, jer se u potonjima bavi temama koje su analitičnije i novinarski osobnije. Što se tiče novinarskih formata najprisutnije su kolumne, intervjui i novinarski osvrti.

Goran Popović, Tanja Grmuša i Hrvoje Prpić (2011) proveli su istraživanje u vremenu završetka pristupnih pregovora od 1. do 31. ožujka 2011. godine na šest dnevnih novina: *Večernji list*, *Jutarnji list*, *24 sata*, *Slobodna Dalmacija*, *Novi list* i *Vjesnik*. Analiza sadržaja koju su proveli za cilj je imala utvrditi razlike u izvještavanju između šireg konteksta EU-a i samog završetka pristupnih pregovora Hrvatske s Europskom unijom kao užeg konteksta. Istraživanje je pokazalo da su u širem kontekstu izvještavanja o Europskoj uniji pokrivene sve teme. Što se tiče dominantnih tema u užem kontekstu, najviše se izvještavalo o stavovima vladajućih vezano za pregovore koje su se vodili te o stavovima same EU o aktivnostima i pregovorima (2011: 321). Nadalje navode kako se ne može reći da se niti u širem niti u užem smislu izvještavalo dubinski i profesionalno, jer nema jasnog razlikovanja informacije od stava. Problem je i što često postoji samo jedan izvor koji je jednostrano selektiran, iako su u većini članaka izvori bili imenovani.

6. O istraživanju

Opći cilj ovog istraživanja jest utvrditi kakvim se diskursom koristio njemački tisak u izvještavanju o ulasku Hrvatske u Europsku uniju, dok je poseban cilj istraživanja utvrditi da li je u svom izvještavanju njemački tisak zastupao određenu stranu u pitanju ulaska Hrvatske u Europsku uniju.

Na temelju ciljeva postavljene su sljedeće hipoteze:

(H1) Njemački tisak bio je negativan u svom izvještavanju o ulasku Hrvatske u Europsku uniju

(H2) *Frankfurter Allgemeine Zeitung* i *Süddeutsche Zeitung* koristili su gotovo identičan medijski diskurs u izvještavanju o ulasku Hrvatske u Europsku uniju

Istraživačka pitanja:

1. Osim teme o referendumu i ulasku Hrvatske u EU, koje su još teme prisutne u istraživačkom uzorku, a odnose se na Hrvatsku?
2. Koji se političari ili javne osobe iz Hrvatske izdavaju u člancima?
3. Postoje li senzacionalistički naslovi u člancima?

Za provedbu ovog istraživanja izabrala sam tri njemačke dnevne novine: *Süddeutsche Zeitung*, *Frankfurter Allgemeine Zeitung* i *Bild*. *Süddeutsche Zeitung* visokokvalitetna je dnevna novina koja se svakodnevno tiska u Münchenu, a tiraža joj prema prvom kvartalu 2016. godine iznosi 391,894 primjeraka (Ivw.eu, 2016). *Frankfurter Allgemeine Zeitung* također je visokokvalitetna novina u Njemačkoj. Tiraža joj je u prvom kvartalu 2016. godine iznosila 268,110 primjeraka (Ivw.eu, 2016). Obje novine imaju dugu tradiciju i veliki ugled. *Süddeutsche Zeitung* osnovana je 1945. godine, a *Frankfurter Allgemeine Zeitung* 1949. te unatoč krizi tiskanih medija održavaju visoku prodaju. Ove dvije novine su najtiražnije visokokvalitetne dnevne novine u Njemačkoj i zato sam ih izabrala za istraživanje. Treća dnevna novina korištena u ovom istraživanju je *Bild*. Za razliku od prve dvije, ovdje se radi o tabloidu i ukupno najtiražnijim dnevnim novinama u Njemačkoj koje se prema podatku iz 2016. godine prodaju u više od 2 milijuna primjeraka (Ivw.eu, 2016). Pripadaju izdavačkoj kući Axel Springer čiji je prvi broj izašao 1952. godine, a krasili su ga velike slike, sitni naslovi i tekstovi te niska cijena (Bild.de, 18.10.2012.). *Bild*

sam uvrstila u ovo istraživanje kako bih utvrdila razliku između izvještavanja visokokvalitetnih i tabloidnih novina u Njemačkoj.

Za razdoblje provedbe ovog istraživanja izabrala sam period od 9. siječnja do 29. siječnja 2012. To je vrijeme prije i poslije održanog referenduma 22. siječnja 2012. na kojem su hrvatski građani odlučivali o pristupu Europskoj uniji. Drugo izabrano razdoblje je period od 17. lipnja do 7. srpnja 2013., što je period prije i poslije službenog ulaska Hrvatske u Europsku uniju 1. srpnja 2013.

Metoda istraživanja koja je korištena u analizi izvještavanja njemačkog tiska o ulasku Hrvatske u Europsku uniju je analiza diskursa. Jezik je postao dominantan u nizu društvenih praksi, od kojih se ističe ekonomska u kojoj se fokus s proizvodnje prebacio na potrošnju i s prerađivačke industrije na uslužne djelatnosti. I u politici dominira jezik, ponajprije kroz medije, gdje se sve više prostora daje političarima da iznose svoja stajališta, pomno birajući politički diskurs kojim se koriste i time pokušavaju pridobiti glasače za sebe (Fairclough i Wodak, 1997: 259).

Prema Normanu Faircloughu i Ruth Wodak (1997) kritička analiza diskursa vidi diskurs kao formu društvene prakse. Po njima postoji dvosmjerna veza u kojoj je diskurzivni događaj oblikovan situacijama, institucijama i društvenim strukturama, te su i one oblikovane kroz diskurs. Značajno za kritičku analizu diskursa jest da ona ima jaki ideološki utjecaj i da može intervenirati na strani dominantne i potlačene grupe, ali da može djelovati i protiv dominantne grupe.

Kroz kritičku analizu diskursa mogu se propitkivati koncepti ideologije, moći i pristranosti u medijima. Mediji mogu promovirati određenu ideologiju što potencijalno dovodi do nejednakih odnosa moći. U istraživanju moći, osim istraživanja kome medijski diskurs daje ili oduzima moć, istražuje se i tko ima moć nad oblikovanjem medijskog diskursa. Na koncu, moć dovodi do pristranosti, koja se može otkriti u načinu prikazivanja *drugih*, što mogu primjerice biti žene, etničke, nacionalne ili religijske manjine, migranti, itd. (Vrtič i Car, 2016: 148).

Prema Marianne Jorgensen i Louise Phillips (2002) kritička analiza diskurza pruža teorije i metode za istraživanje odnosa između diskursa i socijalnih i kulturnih zbivanja u različitim društvenim domenama.

Znanstvena relevantnost ovog istraživanja očituje se u tome što je za međunarodne odnose između Hrvatske i Njemačke od važnosti znati kako je Hrvatska predstavljena u njemačkim medijima u vrijeme ključnih događaja koji su se odnosili na ulazak Hrvatske u EU. Za Hrvatsku je važno kakvo mišljenje njemački mediji, kao mediji jedne od politički najutjecajnijih i gospodarski najjačih članica EU, prenose javnosti o pristupanju Hrvatske EU. Medijski tekst može biti odraz slike koju Hrvatska ima kod njemačkih političara, hrvatske dijaspore i šire njemačke javnosti. Ali isto tako medijski tekst može reprezentirati i diskurs koji kreiraju novinari, urednici i kolumnisti pa se iz odabranih medijskih tekstova može iščitati i kakva se slika o Hrvatskoj šalje njemačkoj javnosti.

7. Izvještavanje njemačkog tiska o ulasku Hrvatske u Europsku uniju

U ovom dijelu diplomskog rada opisat ću analizu diskursa članaka *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, *Süddeutsche Zeitung* i *Bild*. Analizu sam podijelila na dva razdoblja, te ću ih prvo odvojeno analizirati, a potom napraviti usporedbu diskursa oba razdoblja.

7.1. Razdoblje referenduma

U prvom dijelu analize uzela sam period od tri tjedna kada se održavao referendum na kojem su hrvatski građani odlučivali o ulasku Hrvatske u Europsku uniju. To je razdoblje od 9. do 29. siječnja 2012., tj. dva tjedna prije referenduma održanog 22. siječnja 2012. te tjedan dana nakon održanog referenduma. Prvo je zanimljivo spomenuti da se u *Süddeutsche Zeitung* pristupni referendum i općenito Hrvatska ne spominju prije 20. siječnja, dok su u *Frankfurter Allgemeine Zeitung* zabilježen jedan raniji članak od 12. siječnja u kojem je tema bio neriješeni spor oko granice sa Slovenijom, koji je kočio završetak pregovora Hrvatske s EU. U tabloidnim novinama *Bild* je postojao samo jedan kratak i neutralan članak koji je izvijestio da se Hrvatska na referendumu očitovala za ulazak u Europsku uniju, stoga ću u daljnjem dijelu analize pozornost posvetiti samo dvama novinama *Frankfurter Allgemeine Zeitung* (FAZ) i *Süddeutsche Zeitung* (SZ).

Tablica 1. prikazuje ukupan broj članaka iz prvog razdoblja istraživanja.

Dnevna novina	Broj članaka
Frankfurter Allgemeine Zeitung	4
Süddeutsche Zeitung	6
Bild	1

Vidljivo je da se radi o jako malom broju članaka za sve dnevne novine.

Rezultati referenduma prikazani su u člancima pod naslovom „Veliko da male brojke“ (FAZ, 24.01.2012: 6), „Pristup bez oduševljenja“ (SZ, 24.01.2012: 7) te „Slabo da za Europu“ (SZ, 23.01.2012.: 8) , gdje se odmah iz naslova može iščitati da se radilo o slaboj izlaznosti na referendumu. A samo jedan članak je imao neutralan naslov „Hrvati glasali za pristup EU“ (SZ, 23.01.2012.: 1).

Referendum je više pokrivala *Süddeutsche Zeitung* pišući: „No veliko oduševljenje je izostalo. Samo 44 posto Hrvata s pravom glasa je u nedjelju sudjelovalo na glasanju o pristupu EU.“ te u nastavku istog članka „ Iako je za pozitivni ishod potrebna jednostavna većina, kada više od polovice građana ostane doma, protivnici EU-a se osjećaju snažnije“ (SZ, 24.01.2012.: 7). U drugom se pak članku za razlog niske izlaznosti navodi komentar Zorana Milanovića, koji kaže da je za to kriva domaća politika. (SZ, 23.01.2012.: 8)

Niti *Frankfurter Allgemeine Zeitung* ne vidi puno drugačije ovaj problem izlaznosti navodeći kako se nisu pokazala očekivanja predsjednika Josipovića koji se nadao izlaznosti od 70%: „...veliko europsko da (Josipović) je prilikom pomnijeg promatranja izostalo.“ (FAZ, 24.01.2012.: 6), jer je u daljnjem tijeku članka izračunato da je u odnosu na cijelu populaciju Hrvatske samo 28,8% glasalo za ulazak Hrvatske u Europsku uniju te da Vladi neće biti jednostavno pronaći potporu za nepopularne mjere koje trebaju uslijediti prije ulaska u EU 1. srpnja 2013. godine.

Prvi diskurs koji se pojavio u člancima je onaj na razini **prošlost – aktualna zbivanja**.

U *Frankfurter Allgemeine Zeitung* se u sklopu aktualnih zbivanja pojavio i diskurs prošlosti, ponajprije spominjanje Jugoslavije. Primjeri iz članaka:

○ Naslov: „Pitanje preživljavanja“ (FAZ, 21.01.2012.: 6)
„Od raspada Jugoslavije poljoprivrednici su gubili klijente iz bliske Slovenije“

○ Naslov članka: „Veliko da male brojke“ (FAZ, 24.01.2012.: 6)
„Po prvi puta u njegovoj povijesti njegova država svojevoljno pristupa nadređenoj zajednici, rekao je novi socijaldemokratski premijer Zoran Milanović. Time je ukazao na razliku između Jugoslavije i *Euroslavije* – tako hrvatski protivnici pristupa nazivaju EU.“
„Nakon referenduma o Hrvatskoj neovisnosti iz svibnja 1991., EU referendum je tek drugi u povijesti države.“

Slični primjeri se mogu naći i u *Süddeutsche Zeitung* (SZ):

○ Naslov: „Strah od Europe“ (SZ, 20.01.2012.: 7)
„Mnogi zagovornici vide članstvo u EU kao povratak Hrvatske u onaj europski kulturni krug kojem je država pripadala kao dio Austro- Ugarske monarhije do 1918. Tada se Hrvatska založila za ujedinjenje sa Srbijom, iz koje je nastalo Kraljevstvo SHS.“

○ Naslov: „Spas za Balkan“ (SZ, 24.01.2012.: 4)
„O EU pristupu se govori već dvadeset godina. Tada je Hrvatska tek postala neovisna i odmah potom postala žrtva velikosrpske agresije, koje se uspjela obraniti u ratu s velikim gubitcima.“
„U drugoj polovini 90-ih godina se ekonomija opljačkala kroz političare, generale i sumnjive poslovne ljude. Korumpirani sistem je onemogućio brzu EU integraciju.“

○ Naslov: „Pristup bez oduševljenja“ (SZ, 24.01.2012.: 7)
„Prije 21 godinu se Jadranska republika odvojila od Jugoslavije, prije 20 godina je država diplomatski priznata od strane EU država, uslijedio je četverogodišnji rat i na koncu bolne reforme.“

○ Naslov: „Okus trave“ (SZ, 24.01.2012.: 2)
„Čak i u Hrvatskoj, gdje su u nedjelju dvije trećine svih glasača rekli da pristupu u Europsku uniju, sjetila se konzervativna stranka HDZ netom prije izbora u prosincu

starog, agresivnog nacionalizma Tuđmanovog doba, koji je već desetljećima glasio kao passe.“

Iz ovog proizlazi da se u većini članaka osim aktualnih zbivanja spominjao i povijesni kontekst kojim se pokušavalo objasniti aktualno stanje. Ovakva objašnjenja su bila kratka i nije se ulazilo previše u dubinu i širinu zbivanja iz prošlosti, tek dovoljno da se da kratak uvid ili pozadina zbivanja. Iz datih primjera je jasno da se jači naglasak na prošlost daje u *Süddeutsche Zeitung*.

Drugi diskurs na koji sam se fokusirala je onaj na razini **kriza u Hrvatskoj - kriza u EU**. S obzirom na to da je razdoblje završetka hrvatskih pregovora s Europskom unijom pratila recesija i kriza u samoj EU, zanimalo me koliko se to spominjalo u razdoblju kada je Hrvatska trebala na referendumu odlučiti želi li i sama postati njenim članom.

Primjeri u *Süddeutsche Zeitung*:

- Naslov: „Spas za Balkan“ (SZ, 24.01.2012.: 4)
„Europska unije nije više raj naroda, kakav je navodno prije bila. Dva slova i plava zastava s dvanaest zvjezdica ne stoji više pod obavezno za blagostanje, stabilnost i sigurnu budućnost. Akronim EU asocira puno više na krizu i depresiju- barem što se tiče zapadne Europe.“

- Naslov: „Slabo da za Europu“ (SZ, 23.01.2012.: 8)
„Pošto se Europska unija i sama trenutno bori s dužničkom krizom, kritičari pristupa su pitali - što unija ima za pružiti Hrvatskoj.“

- Naslov: „Strah od Europe“ (SZ, 20.01.2012.: 7)
„Međutim, unatoč euro krizi, Hrvatska nema alternativu od članstvo.“

Primjeri u *Frankfurter Allgemeine Zeitung*:

- Naslov: „Izvan granica Hrvatske“ (FAZ, 24.01.2012.: 1)
„Bilo bi pogrešno vrijednost tih zemalja (ovdje se misli na zemlje zapadnog Balkana) za EU procjenjivati po tome kakve poteškoće EU ima sama sa sobom.“

U *Süddeutsche Zeitung* se stavlja veći naglasak na krizu u samoj Europskoj uniji, dok se u *Frankfurter Allgemeine Zeitung* kriza Europske unije spominjala samo u poveznici s njenim proširenjem na zapadni Balkan i kako se ta kriza odražava na moguća buduća proširenja.

Zanimljivo je i da se u obje novine pojavio diskurs „**strah od Europe/ Europske unije**“. *Süddeutsche Zeitung* citira izjave građana koji se boje da će stranci pokupovati Jadransku obalu ili da će hrvatski suverenitet postati žrtva „Euroslavije“. A *Frankfurter Allgemeine Zeitung* u člancima piše o strahovima hrvatskih poljoprivrednika, koji se boje što će za njih značiti nove regulative Europske unije. Tom strahu pridonosi i nedovoljna informiranost. „Nažalost su mnogi seljaci nedovoljno informirani o promjenama koje im predstoje“ (FAZ, 21.01.2012.: 6). „Mnogi Hrvati se boje da bi neograničena otvorenost mogla imati negativne posljedice na poljoprivredu. Na otprilike 6000 kilometara Jadranske obale postoji bojazan da bi financijski jaki špekulanti mogli jedinstveni krajolik pretvoriti u turističke bunkere“ (SZ, 24.01.2012: 4).

U obje novine, u člancima nakon izglasanog referendumu, spominje se **Ante Gotovina**, koji je iz zatvora poslao poruku građanima Hrvatske da se odluče za ulazak u Europsku uniju. FAZ ga karakterizira kao „od Haaga optuženi ratni zločinac, čiji bijeg je za više godina produljio hrvatske pristupne pregovore,...“, dok ga SZ naziva „idol ekstremista“ te „od UN-tribunala za ratne zločine optuženi general.“ S obzirom na to da se zbog neizručenja Ante Gotovine kasnilo s početkom pregovora, njegova poruka se gleda s posebnim značajem te se vidi kao poticaj nacionalistima da se opredijele za ulazak Hrvatske u Europsku uniju. „Njegova izjava trebala je oslabiti hrvatske nacionaliste, koji su njegovo izručenje kritizirali kao znak poniznosti hrvatskog vodstva nasprema EU“ (FAZ, 24.01.2012: 6).

U tom razdoblju pojavili su se i članci koji su u svom diskursu pažnju posvetili **proširenju Europske unije** na zemlje zapadnog Balkana. Iz članaka je vidljivo da obje novine zastupaju stajalište da se EU treba proširivati na zapadni Balkan, ali da to treba učiniti oprezno i u pravo vrijeme, kada zemlje, ali i Europska unija budu spremne. „Nakon ulaska Hrvatske EU će vjerojatno napraviti pauzu u daljnjem proširenju. To je i potrebno, jer druge balkanske države još moraju dokazati

da žele pripadati u EU. Za to nisu dovoljne isprazne floskule o reformama.“ (SZ, 24.01.2012: 4), „Pogled ne može zastati na jugoistočnoj granici Hrvatske. Crna Gora, Srbija, Makedonija, Albanija i Kosovo sve stoje u redu kada se radi o tome da se balkanska politika erodira u EU. No nema žurbe, niti u pitanju termina niti u pitanju krajnje odluke. Sve dok vodeće države EU-a nemaju pojma o tome kako će se nastaviti izvorna zona – nazvana i eurozona – ne postoji pogled bez predrasuda na kandidate i članstvo“ (FAZ, 24.01.2012: 1).

Zanimljivo je i kako se u *Frankfurter Allgemeine Zeitung* Hrvate naziva „narod sa snažnim nacionalističkim osjećajem“ (FAZ, 24.01.2012: 1). Te da u Hrvatskoj nema političke ravnodušnosti i apatije kao u zemljama utemeljiteljicama. To potkrepljuju i visokim brojem Hrvata u inozemstvu koji sudjeluju na izborima.

Nakon analize članaka iz *Frankfurter Allgemeine Zeitung* i *Süddeutsche Zeitung* može se uočiti da nije postojala velika razlika u načinu izvještavanja ovih dviju novina. Obje novine su imale malen broj članaka, a koristili su se sličnim, ponekad i identičnim diskursom. Ono što se izdvaja jest izvještavanje ovih dviju novina u odnosu na izvještavanje hrvatskog tiska. Članci u *Frankfurter Allgemeine Zeitung* i *Süddeutsche Zeitung* su analitički, prikazani iz više izvora, s izjavama političara (premijer Zoran Milanović, predsjednik Ivo Josipović, ministrica vanjskih poslova Vesna Pusić), ali i običnih građana zabrinutih za sudbinu Hrvatske nakon njenog ulaska u Europsku uniju. Isto tako, bez obzira na malen broj članaka dotakli su se svakog aspekta hrvatskog pristupa: Hrvatska prošlost (Domovinski rat), problemi i dugotrajan proces do zaključavanja pregovora, euroskepticizam i strah hrvatskih građana (naročito vezan za poljoprivredu), te sam referendum i niska stopa izlaznosti građana. Najviše spominjane i citirane osobe u člancima su Zoran Milanović, Ivo Josipović, Vesna Pusić i Ante Gotovina. Naslovi članaka nisu bili senzacionalistički, ali su većinski imali negativnu konotaciju.

7.2. Razdoblje ulaska Hrvatske u Europsku uniju

Drugo razdoblje istraživanja pokriva period od 17. lipnja do 7. srpnja 2013. Ovaj period se odnosi na vrijeme od dva tjedna prije službenog ulaska Hrvatske u Europsku uniju 1. srpnja 2013. te tjedan dana nakon ulaska. Ovdje bih za početak napomenula da pristup *Bild* člancima iz ovog razdoblja nije bio moguć, te su u daljnjem dijelu istraživanja uvršteni samo *Süddeutsche Zeitung* i *Frankfurter Allgemeine*. Članci za *Bild* su nepotpuni, jer nije bio omogućen pristup arhivi svih izadnja novina potrebnima za ovo istraživanje.

Tablica 2. Broj članaka iz drugog razdoblja istraživanja

Dnevna novina	Broj članaka
Frankfurter Allgemeine Zeitung	10
Süddeutsche Zeitung	12
Bild	nepotpuno

Iz Tablice 2. vidljivo je da je najveći broj članaka u ovom razdoblju, kao i u prvom, imala *Süddeutsche Zeitung*, a nešto manje *Frankfurter Allgemeine Zeitung*. Prvi diskurs koji se javlja je onaj na razini **prošlost – aktualna zbivanja**.

Spisateljica Slavenka Drakulić u članku naziva „Doma na zapadu“ za *Süddeutsche Zeitung* pod rubrikom „Pogled izvana“ iznosi svoje stajalište oko ulaska Hrvatske u Europsku uniju. Članak započinje osvrtom na prošlost Hrvatske. „Još postoje ljudi koji se sjećaju, da je prije ne toliko dugo vremena postojala država koja se zvala Jugoslavija. (...)No Jugoslavija se raspala u dugom i krvavom ratu, koji je donio više od sto tisuća žrtava. Jedna od novonastalih država platila je svoju neovisnost s 10 000 ljudskih života, iseljenjem većine srpske manjine, traumatiziranom mladom generacijom, uništenim gradovima i nerazvijenom ekonomijom – bila je to Hrvatska.“

Nadalje postavlja pitanje zašto bi se Hrvatska nakon što je toliko platila za svoju neovisnost odabrala put u novu zajednicu zemalja – Europsku uniju. „Država se našla u paradoksnj situaciji: S jedne strane razvila je nacionalni identitet, prema

idejama 19. stoljeća, po čemu je nacija nešto dano od Boga i nepromjenjivo, kao što su boja kože i boja očiju. S druge strane - kao dio Europe i Habsburške monarhije – za mnoge Hrvate je povratak u Europu u obliku EU značilo jednu vrstu povratka doma: Država se vraća civilizaciji i blagostanju, u društvo bogatih i dobro obrazovanih, koji svoje misli tiho dijele, dok zveckaju fini porculan i kristalne čaše umjesto mesarskih noževa.“ Za kraj članka, unatoč nabrojanoj krizi u Europskoj uniji i samoj Hrvatskoj piše: „I činjenica je da jedna Hrvatska izvan EU ima male šanse da opstane gospodarski“ (SZ, 26.06.2013.: 2).

Primjeri iz *Süddeutsche Zeitung*:

○ Naslov: „Izvolite, nije to moj novac“ (SZ, 26.06.2013.: 12)
„Savezna Republika si je zadnja mogla priuštiti da glasa protiv: tadašnji ministar vanjskih poslova Genscher je bio hitar i priznao neovisnost države 1991. Ova uvreda naprema zemljama Europske zajednice dala se brzo ispraviti. Loše za Hrvate bilo je to što Genscher nije imao pojma o Balkanu i što se oslanjao na Franju Tuđmana, antisemita i kasnijeg ratnog zločinca, koji nije mario za demokraciju ništa više nego je to činio njegov srpski protivnik Slobodan Milošević. I danas ekonomisti sanjaju o ekonomskoj moći kojom je Hrvatska raspolagala 1989.“

○ Naslov: „Slabo pripremljena, umjereno sretna“ (SZ, 01.07.2013.: 4)
„Svakako tu je osjećaj dubokog zadovoljstva da se napokon stiglo u Europu, skoro dva desetljeća nakon kraja rata u raspadnutoj Jugoslaviji. (...) Članstvo u EU znači, u jednoj zemlji koja je doživjela višegodišnji rat, stabilnost. I to ne samo u odnosu na bivšeg ratnog protivnika Srbiju, koja jednako tako priželjkuje članstvo: I hrvatskim nacionalistima će život u EU biti otežan.“

Primjeri iz *Frankfurter Allgemeine Zeitung*:

○ Naslov: „S tihom nadom“ (FAZ, 01.07.2013.: 1)
„Od jugoslavenskog rata prošlo je dosta vremena. Tada je EU zakazala, i više sigurnosti, nego što to Nato već nudi, ne donosi ni članstvo u EU. Od prosinca 2000. kada je zemljama takozvanog zapadnog Balkana pružena pristupna perspektiva mnogo toga se promijenilo: u regiji, u Hrvatskoj, u EU.“

„Jugoslavenski rat je zamrznuo korumpirane strukture Titovog doba i dopustio stvaranje novih kriminalnih klika.“

- Naslov: „Kritika iz Hrvatske nakon Merkelinog otkazivanja“ (FAZ, 28.06.2013.: 2)

„Između 1970 i 1989 su samo u Njemačkoj stradala 22 hrvatska antikomunista kroz ubojstva komunističke tajne službe.“

- Naslov: „Sunce, more i mnogo briga“ (FAZ, 23.06.2013.: 27)

„Pristup ima političke razloge. Trebao bi biti poticaj za druge balkanske zemlje kao što je Srbija i tako stabilizirati regiju, koja nakon građanskih ratova u devedesetim godinama vuče još mnoge probleme.“

„Uistinu se nagoviješta oživljavanje investicija. Čak i na područjima gdje se to najmanje očekuje: na prostoru bivšeg građanskog rata, gdje su od 1991 do 1995 ratovali Srbi i Hrvati.“

- Naslov: „Sa spretnošću“ (FAZ, 01.07.2013.: 10)

„Integracijski proces je smatrala jedinstvenom prilikom, formiranje hrvatske države, započete sa stvaranjem neovisnosti 1991, koji se može završiti kroz izgradnju pravnih i demokratskih institucija. „ (Odnosi se na Vesnu Pusić)

- Naslov: „Dug put Zagreba za Bruxelles“ (FAZ, 29.06.2013.: 5)

„Rat, koji je tek završio 1995. godine s oslobađanjem srpski okupiranih teritorija i obnovom suvereniteta, ostavio je tragove. Iako je i Tuđman imao pristup u EU pred očima, njegov je autoritarni režim zakazao u prelasku na mir. Pod težinom rata i korumpiranih struktura moći zanemarene su reforme.“

Drugi diskurs koji se javlja u člancima je na razini **kriza u Hrvatskoj - kriza u EU**.

Süddeutsche Zeitung je puno prostora u svojim člancima posvetio upravo gospodarskoj krizi u Hrvatskoj. Naslov članka „Hrvatska, uljepšano“ proizlazi iz izjave jednog europskog zastupnika koji je pratio Hrvatske pristupne pregovore: „EU je Hrvatsku političku i gospodarsku situaciju konzekventno uljepšala u smjeru pristupa.“ Ovo nije jedino negativno mišljenje o hrvatskoj gospodarskoj situaciji u

istom članku: „Hrvatsko gospodarstvo – i ne samo ono – je sve drugo nego zrelo za EU. EU dužnosnici su iscrpno nabrojali brojne slabosti: zaostao obrazovni sustav, niska inovacijska snaga i konkurentnost poduzeća. Rigidno tržište rada, popraćeno s crnom ekonomijom od 40 posto ekonomske učinkovitosti. Visoka stopa utaje poreza. Neefikasni pravni sustav koji hitne postupke rješava godinama. Zaostala, spora birokracija, te uz to jedna od najviših stopa korupcije u Europi“ (SZ, 21.06.2013.: 18). Kao jedina svijetla točka hrvatskog gospodarstva u cijelom članku navodi se turizam, ali čak i tu s ograničenim entuzijazmom.

Frankfurter Allgemeine Zeitung također citira izjavu hrvatskog profesora sa Sveučilišta u Zagrebu Mladena Vedriša, koji kaže kako Hrvatsko gospodarstvo nije zrelo za EU. U članku pod naslovom „Sunce, more i mnogo briga“ glavna je tema upravo gospodarska kriza u kojoj se Hrvatska nalazi. „Država je već pet godina u recesiji. Mnoge tvrtke su uništene.“ stoji u podnaslovu, a u članku se naširoko opisuje hrvatska kriza: „Hrvatski popis nedostataka je podugačak: neefikasna, predimenzionirana uprava, nekonkurentna, često još državna poduzeća, rigidno tržište rada s natprosječno visokim plaćama i 20 posto nezaposlenosti, visoka stopa korupcije, dijelom sve do državnog vrha. Unatoč napretku u proteklim godinama je zemlja još uvijek daleko udaljen od EU standarda“ (FAZ, 23.06.2013.: 27).

Ostali primjeri iz *Süddeutsche Zeitung*:

- Naslov: „Izvolite, to nije moj novac“ (SZ, 26.02.2013.: 12)
„Uistinu dominira etničko- religiozna klijentelistička ekonomija državom, njenim strankama, upravljanjem i terenom. Privatizacija velikih državnih poduzeća nije potaknula konkurentnost, već prije svega- na cijenu nekatoličkih manjina- je potaknula od pokroviteljstva određenog aljkavca.“
- Naslov: „Hrvatska postaje 28. članica EU“ (SZ, 01.07.2013.: 1)
„Iako samo EU članstvo neće riješiti ekonomske probleme Hrvatske“
- Naslov: „Loše pripremljena, umjereno sretna“ (SZ, 01.07.2013.: 4)
„Mnogi Hrvati se nadaju da će daljnji pritisak iz Bruxellesa dovesti do toga da od stranaka poticana pristranost i proširena korupcija opadne i da hrvatski sudovi počnu presude donositi ne nakon godina nego nakon mjeseci rada.“

„Osim od krize slobodna turistička industrija, hrvatsko zatvoreno gospodarstvo je nespremno za EU članstvo. Bilo vinogradari, trgovci ili više tisuća poljoprivrednika – svi se boje da će biti preteknuti od značajno većih, uspješnijih i jeftinijih konkurenata iz Njemačke, Austrije, i drugih EU zemalja.“

Ostali primjeri iz *Frankfurter Allgemeine Zeitung*:

- Naslov: „S tihom nadom“ (FAZ; 01.07.2013: 1)

„Starenje, društveni protekcionizam, pretjerana regulacija, rigidno tržište rada, mirovinski sistem koji se više ne može financirati, brzorastući dugovi uz nisku konkurentnost, predimenzioniran javni sektor i ostale prepreke rastu muče Hrvatsku i ostale zemlje regije još više nego EU-27.“

- Naslov: „EU pozdravlja novu problematičnu državu“ (FAZ, 29.06.2013.: 12)

„Subjektivno gledište građana odgovara objektivnom stanju hrvatskog gospodarstva koje se nalazi u petoj godini recesije, čiji kraj se predviđa tek 2014.“

„Najveće opasnosti prijete državi kroz nisku konkurentnost poduzeća, predimenzionirani državni sektor, visoke vanjske dugove, ekonomsku ovisnost o eurozoni.“

U lipnju 2013. pojavila se vijest kako će Njemačka nakon pristupa Hrvatske Europskoj uniji 1. srpnja 2013. tražiti izručenje Josipa Perkovića po Europskom uhidbenom nalogu. Josip Perković je kao bivši dužnosnik jugoslavenske tajne službe optužen za organizaciju ubojstva hrvatskog disidenta Stjepana Đurekovića 1983. u bavarskom gradu Wolfratshausenu. Hrvatska Vlada je htjela spriječiti izručenje promjenom zakona kojim bi slučajevi kaznenih djela počinjenih prije 7. kolovoza 2002. godine pali pod zastaru (Vecernji.hr, 2016).

Slučaj nazvan „**Lex Perković**“ izazvao je veliku pozornost u njemačkom tisku. *Süddeutsche Zeitung* svoj prvi članak na tu temu objavljuje 27. lipnja 2013. pod naslovom „Tražen u Bavarskoj, čuvan u Zagrebu“ te uz podnaslov: „Slučaj ubojstva od prije 30 godina baca sjenu na Hrvatski pristup EU“. U članku je detaljno opisan cijeli slučaj te se kao jedan od razloga pokušaja hrvatske Vlade da spriječi izručenje navodi „Mogući razlog za to bi mogao biti da Perković poznaje mnoge prljave tajne

hrvatske elite. Njegov sin Saša je od 2005. sigurnosni savjetnik hrvatskog predsjednika. Perković je stoga dobro potkovan“ (SZ, 27.06.2013: 8).

Ostali primjeri:

○ Naslov: „Hrvatska na konfrontaciji“ (SZ, 29.06.2013.: 10)
„Dva dana prije ulaska u Europsku uniju Hrvatska se sukobila s Bruxellesom.“

○ Naslov: „Izručenje odbijeno“ (SZ, 03.07.2013.: 8)
„Nova EU zemlja Hrvatska odbila je njemačko izručenje za ubojstvo optuženog bivšeg šefa tajne službe Josipa Perkovića.“

○ Naslov: „Neuspješan pristup“ (SZ, 04.07.2013.: 7)
Podnaslov: „Hrvatska štiti bivšeg dužnosnika tajne službe – i ignorira EU“
„Prošloga petka – samo dva dana prije proslave za pristup Hrvatske EU – hrvatski Parlament usvaja zakon kojim se zabranjuju sva izručenja Hrvata koji su počinili kazneno djelo prije kolovoza 2002.“

Već iz naslova članka jasna je kritika upućena Hrvatskoj u svezi ovog slučaja. Diskurs u člancima blisko je povezan s ulaskom Hrvatske u Europsku uniju i kako se cijeli slučaj događa upravo istovremeno s tim bitnim događajem za Hrvatsku. I dok je na sam dan pristupa Hrvatske Europskoj uniji 1. srpnja 2013. ova tema zanemarena, nakon ulaska dolazi još oštrija retorika u članku „Neuspješan pristup“. Josipa Perkovića se u tom članku naziva „jednim od najtraženijih ljudi u saveznoj državi“. Izjavu za članak daje i Viviane Reding, povjerenica EU-a za pravosuđe: „Prvo političari te države rade više od desetljeća na tome da hrvatske zakone prilagode europskom pravu, i onda Vlada dva dana prije pristupa EU usvoji zakon koji povređuje EU pravila o EU uhidbenom nalogu“ (SZ, 04.07.2013.: 7).

Uz slučaj Lex Perković hrvatski su mediji vezali i otkazivanje dolaska njemačke kancelarke Angele Merkel na proslavu pristupa Hrvatske Europskoj uniji 1. srpnja 2013. Obje novine su izvještavale o **nedolasku Angele Merkel** na proslavu.

U *Süddeutsche Zeitung* upravo je njezin nedolazak spomenut u svim člancima u kojima se spominje i slučaj Lex Perković, a jedan kratki članak je posvećen samo njenom nedolasku. Taj članak nosi naslov: „Merkel otkazuje posjet Hrvatskoj“ i u

njemu se spominje kako hrvatska opozicija Vladi predbacuje da je za to kriv cijeli slučaj Perković. No u SZ se više puta spominje kako njen nedolazak nema nikakve poveznice s tim slučajem. Primjeri:

„Kako je u srijedu postalo poznato, kancelarka Angela Merkel je svoje sudjelovanje na proslavi ulaska Hrvatske u EU otkazala – sa slučajem Perković ovo nema veze, kaže njen glasnogovornik.“ (SZ, 27.06.2013.: 8)

„Opozicija u Zagrebu predbacuje Vladi, da je isprovocirala otkazivanje, jer je odbila Njemačkoj izručiti bivšeg šefa tajne službe Josipa Perkovića. Berlin demantira ovakvu povezanost.“ (SZ, 27.06.2013.: 1)

„Kancelarka Angela Merkel ne putuje na proslavu u Zagreb. Ona zahtjeva reforme, u području pravne sigurnosti i borbe protiv korupcije.“ (SZ, 01.07.2013.: 1)

„Kancelarka Angela Merkel nije sudjelovala na proslavi u Zagrebu – iz terminskih razloga. U hrvatskom tisku se otkazivanje vrednuje kao *pljuska* i stavlja u poveznicu sa slučajem Perković.“ (SZ, 03.07.2013.: 8)

Frankfurter Allgemeine Zeitung je u 3 članka pisala o slučaju Lex Perković. Prvi članak objavljen je 22. lipnja 2013., što je skoro tjedan dana ranije nego u SZ. Članak nosi naslov: „Hrvatska želi ograničiti europski uhiđbeni nalog“, a u tekstu stoji: „Nekoliko dana prije hrvatskog pristupa EU pojavio se prvi teži konflikt između Hrvatske s jedne strane te Njemačke i Europske komisije s druge“ (FAZ, 22.06.2013.: 6).

Nakon objave da je Angela Merkel otkazala dolazak na proslavu u Zagreb, objavljen je članak pod naslovom: „Kritika iz Hrvatske nakon Merkelinog otkazivanja“. FAZ jednako kao SZ navodi kako nema poveznice između nedolaska Merkel i slučaja Lex Perković: „Ne postoji poveznica sa zakonskim predloškom hrvatske Vlade, koji bi spriječio izručenje jednog hrvatskog građanina optuženog za ubojstvo u Njemačkoj. No upravo ta poveznica se i dalje ističe od strane hrvatskih medija i konzervativne opozicija.“ Najoštrije kritike u ovom članku uputili su bivši ministar vanjskih poslova Goran Jandroković koji kaže kako „Hrvatska osuđuje zločince fašističkog ustaše režima, ali nije u stanju osuditi i komunističke zločince.“ te Mate Granić, ministar vanjskih poslova za vrijeme Tuđmanove vlade, koji tvrdi da je Merkelin nedolazak „najjači mogući signal Njemačke, koja je uvijek podupirala Hrvatsku“ (FAZ, 28.06.2013.: 2).

Na dan proslave 1. srpnja pojavila su se dva članka. U jednom kraćem se jednostavno spominje otkazivanje dolaska kancelarke iz terminskog razloga, bez navođenja slučaja ili imena Lex Perković. Drugi članak pod naslovom: „S tihom nadom“ spominje slučaj Perković u kontekstu korupcije tj. pita se kako Europska komisija može spriječiti novo pojavljivanje korupcije kao što je to bilo za vrijeme Sanaderove vlade ili u slučaju kada je „hrvatski parlament ograničio okrug djelovanja europskog uhiđenog naloga i time spriječio izručenje bivšeg komunističkog dužnosnika tajne službe koji je u Bavarskoj tražen radi ubojstva“ (FAZ, 01.07.2013.: 1).

Süddeutsche Zeitung je iskoristila veći prostor za pisanje o slučaju Lex Perković od *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, što može imati i veze s tim da je sjedište *Süddeutsche Zeitung* Bavarska koja je bila i mjesto počinjenja zločina. Zaključno, jasno je da su obje novine ovaj slučaj vidjele kao konflikt Hrvatske s Europskom unijom i Njemačkom.

7.3. Usporedba dvaju razdoblja

U prvom razdoblju koje se odnosi na vrijeme referenduma bilo je dvostruko manje članaka (11) nego u razdoblju pristupa (22). Glavni fokus u prvom razdoblju bio je održani referendum te njegovi rezultati. Za razliku od toga, u drugom razdoblju sam pristup nije jedina glavna tema, dio pozornosti mu odvlači slučaj Lex Perković koji se dogodio netom prije Hrvatskog pristupa Europskoj uniji, a tema ne jenjava niti nakon pristupa. Uz cijeli slučaj se vezuje i otkazivanje dolaska kancelarke Angele Merkel na proslavu pristupa, bez obzira da li je ono uistinu imalo veze sa slučajem ili s pretrpanim rasporedom kancelarke, kako se navodi u obje novine..

Rezultati analize diskursa *Frankfurter Allgemeine Zeitung* i *Süddeutsche Zeitung* pokazali su da između izvještavanja ovih dviju novina gotovo da niti nije postojala razlika, bavili su se istim temama, u sličnom broju članaka i koristili se sličnim diskursom. Ovime je hipoteza (H2) o tome da su se obje novine koristile

gotovo identičnim medijskim diskursom potvrđena. Stoga se u objašnjenju daljnjih rezultata analize diskursa može govoriti o obje novine kao o jednoj cjelini.

U oba razdoblja prisutan je diskurs prošlosti Hrvatske, gdje se referira na raspad Jugoslavije, rat i stvaranje neovisne države. U drugom razdoblju je diskurs prošlosti puno opširniji i daje mu se više prostora u članku, za razliku od prvog razdoblja gdje je diskurs prošlosti više manje samo usputna rečenica ili manja nadopuna kontekstu.

Drugi diskurs, a to je onaj na razini kriza u Hrvatskoj- kriza u EU razlikuje se u odnosu na oba razdoblja. U prvom razdoblju se veći fokus stavljao na krizu u Europskoj uniji. S obzirom na to da je to bilo u vrijeme referenduma, kada su građani tek trebali odlučiti žele li biti dio Europske unije, može se razumjeti primjena ovog diskursa, naročito kada se pogledaju dobiveni rezultati referenduma i niska izlaznost. Hrvatska je u tom razdoblju bila ta koja je sudila o Europskoj uniji i što će ona značiti za budućnost države. Za razliku od toga su u drugom razdoblju Europska unija i njeni građani mogli posvetiti više pažnje novoj članici i njevoj gospodarskoj, političkoj i socijalnoj situaciji i što će ona značiti za EU. Zato je u tom razdoblju više govora bilo o krizi u Hrvatskoj, naročito o gospodarskoj krizi.

Kada se sagledaju teme iz drugog razdoblja, a to su: gospodarska kriza u Hrvatskoj, korupcija, nedolazak kancelarke Angele Merkel, slučaj Lex Perković koji se negativno odražava na hrvatsku vladu, pravosuđe i odnos s EU, onda je jasno da je tu diskurs mnogo oštrije prema Hrvatskoj kao novoj članici nego je to bio u prvom razdoblju. Jedina pozitivna stvar koja se iznova javlja u člancima je hrvatski turizam i Hrvatska kao ljetna destinacija za Nijemce.

U prvom razdoblju najviše se spominjalo i citiralo Zorana Milanovića, Ivu Josipovića, Vesnu Pusić i Antu Gotovinu. U drugom razdoblju najviše se u člancima spominju Angela Merkel i Josip Perković, zatim Zoran Milanović i Ivo Sanader. Iz toga se može vidjeti da je u prvom razdoblju u fokusu bio sam pristup, gdje su od važnosti bili vrhovni političari – premijer (Zoran Milanović), predsjednik države (Ivo Josipović) i ministrica vanjskih poslova (Vesna Pusić) te Ante Gotovina kao još uvijek za ratne zločine optuženi i zatvoreni general. U drugom razdoblju su se najviše

spominjali Josip Perković, zbog slučaja Lex Perković u kojem je trebao biti izručen Njemačkoj na suđenje za ubojstvo, te Angela Merkel koja je otkazala dolazak na proslavu pristupa EU u Zagreb, što se povezivalo s istim slučajem. Osim njih, kako se dosta koristio diskurs prošlosti, spominjao se Ivo Sanader za čijeg vremena su započeli pristupni pregovori s Europskom unijom, ali koji je zatim optužen za korupciju te ponovno Zoran Milanović kao premijer države.

Zaključno, iz svih članaka se može izvući da je izvještavanje njemačkog tiska o ulasku Hrvatske u Europsku uniju bilo negativno i time se potvrđuje hipoteza (H1). Već iz većine naslova je vidljivo da je u člancima prevladao negativan prikaz Hrvatske kroz isticanje problematične prošlosti i jugoslavenskog rata, loše ekonomske situacije, zaostataka nacionalizma, korupcije te afere kao što je „Lex Perković“ koje su gotovo zasjenile sam pristup Hrvatske u Europsku uniju. Tek u manjem dijelu članaka hvale se hrvatske prirodne ljepote, uspješan turizam, njezina pripadnost Europi i Zapadu te sve prednosti koje će uživati ponajprije Hrvati, zatim Nijemci, hrvatska dijaspora pa i ostali Europljani pristupom Hrvatske u EU. Iz svih članaka ostaje zaključak kako se na pristup gleda s oprezom i kako su pod povećalom gospodarska kriza u Hrvatskoj, ali i krize šire na zapadnom Balkanu.

8. Zaključak

Unatoč nastojanju Europske unije da bude zajednica ravnopravnih članica, jasno je da postoji distinkcija između politički jačih i slabijih država, gospodarski bogatijih i siromašnijih, demokratski razvijenijih i slabije razvijenih. Europska unija je svojim postupnim proširenjem na 28 zemalja postala unija različitih kultura, nacija, religija i društava. Hrvatska je prva zemlja bivše Jugoslavije (nakon Slovenije) koja je ušla u tu raznoliku zajednicu država i time se izdvojila iz kruga zapadno balkanskih zemalja. Percepcija Hrvatske kao zemlje Balkana, bivše Jugoslavije, mlade demokracije i nerazvijene ekonomije još je uvijek prisutna. Vidljivo je to i u istraživanju koje je provedeno u ovom diplomatskom radu. Istraživanje koje je za cilj imalo proučiti diskurs kojim se koristio njemački tisak za vrijeme pristupnog referenduma i ulaska Hrvatske u Europsku uniju pokazao je kako se još uvijek

aktualna politička zbivanja povezuju s hrvatskom prošlošću, ponajprije Jugoslavijom i domovinskim ratom, koji se u člancima češće naziva građanskim ratom, te stvaranjem neovisne države. Stvaranje neovisne Hrvatske bio je temelj približavanja Europskoj uniji. Iako je i Jugoslavija bila zajednica više zemalja, kroz analizu članaka je jasno da se ne pokušava stvoriti usporedba između Jugoslavije i Europske unije, baš naprotiv, želi se istaknuti njihova razlika. Međutim, isto tako je jasno da je građanska neinformiranost stvarala bojazan od pristupa Hrvatske Europskoj uniji te strah od ponovnog gubitka nacionalnog identiteta i neovisnosti. Glavna bojazan, s druge strane, bila je da se članstvom Hrvatske u Europskoj uniji otvaraju vrata novoj problematičnoj državi. U člancima se često isticala upravo gospodarska kriza u Hrvatskoj, recesija te zaostaci privatizacije, korupcije i klijentelizma.

Za razliku od izvještavanja *Frankfurter Allgemeine Zeitung* i *Süddeutsche Zeitung* koje je bilo gotovo identično, tabloidna novina *Bild* gotovo da niti nije izvještavala o Hrvatskoj. U jednom članku iz prvog razdoblja šturo i neutralno su objavljeni rezultati referenduma (za drugo razdoblje nije pronađen uzorak).

Zanimljivo je da su *Frankfurter Allgemeine Zeitung* i *Süddeutsche Zeitung* veliku pozornost u prvom razdoblju posvetili generalu Anti Gotovini, koji je u to vrijeme još uvijek bio u zatvoru zbog optužbi za ratne zločine, a koji je iz zatvora poslao poruku hrvatskim građanima da se očituju za pristupanje Hrvatske Europskoj uniji. U drugom razdoblju, kada su sve optužbe s njega skinute i kada je već bio oslobođen, više nije bio spominjan. Ante Gotovina je bitna figura u člancima, jer se njegova pojava veže sa snažnim nacionalizmom u Hrvatskoj, zaostalim iz vremena rata. Upravo se na taj hrvatski nacionalizam gleda kao na prepreku ili rješenje za približavanje Europske unije Hrvatskoj, ali i ostalim državama zapadnog Balkana, jer se na njega gleda kao na jednu od glavnih karakteristika balkanskog društva.

Drugo razdoblje obilježio je slučaj Lex Perković za kojeg se u člancima smatralo da se negativno odražava na hrvatski pristup Europskoj uniji. Iz članaka se dalo iščitati da je postupanje hrvatske vlade u vezi izručenja Josipa Perkovića Njemačkoj gledano kao nož u leđa Europskoj uniji, te je bacilo sjenu na sam pristup koji je trebao označavati pozitivan događaj. U svezi slučaja je spominjan i nedolazak kancelarke Angele Merkel na proslavu pristupa u Zagreb, za kojeg se u člancima

ograđivalo da ima veze s Lex Perković. Zanimljivo je da je u drugom razdoblju Angela Merkel jedna od najspominjanijih osoba upravo zbog njenog nedolaska na proslavu, dok se u prvom razdoblju uopće ne spominje. Nigdje u člancima ne postoji niti jedna pozitivna ili negativna izjava Angele Merkel, kao najvažnije političke osobe u Njemačkoj, u kojoj se očituje o pristupu Hrvatske Europskoj uniji.

Ovo istraživanje pokazalo je da Hrvatska izaziva pozornost u njemačkim tiskovnim medijima. Tema hrvatskog pristupa Europskoj uniji obrađena je analitički, koristili su se razni izvori te se razgovaralo sa stručnjacima, ali i hrvatskim građanima. Analizom članaka dolazi se do zaključka kako je izvještavanje većinski prožeto negativnim slikama i događajima vezanim za Hrvatsku. Često se spominje *Jugoslavija, autoritarni Tuđmanov režim, poslijeratna korupcija, dugi pristupni pregovori, gospodarska kriza i nacionalizam*. Hrvatsku se jednako tako često stavljalo u kontekst s ostalim zemljama zapadnog Balkana, iako se u tom slučaju Hrvatsku gledalo kao ogledni primjerak za daljnji nastavak proširivanja na ostale zemlje Balkana i bivše Jugoslavije.

Zaključno bih citirala odlomak koji stoji u jednom od članaka *Frankfurter Allgemeine Zeitung* iz uzorka istraživanja ovog diplomskog rada te nadodala kako je upravo zbog takvog diskursa, kojeg je svjesna ne samo hrvatska strana već i njemačka, ovo istraživanje značajno:

Hrvati su Njemačku uvijek doživljavali kao njihovog zagovornika. Sjećanje na to da su Kohl i Genscher bili ti koji su u EU potaknuli priznavanje državne neovisnosti, još je živo. (Dug put Zagreba za Bruxelles, FAZ, 29.06.2013: 5)

Literatura

1. Anderson, Jeffrey J. (2004) Germany u: Bulmer, Simon i Lequesne, Christian *The Member States of the European Union*. Oxford University Press → (Anderson, 2004)
2. Ashbrook, John E. (2010) *Croatia, Euroskepticism, and the Identity Politics of EU enlargement*. Problems of Post-Communism → (Ashbrook, 2010)
3. Beširević, Nataša i Cujzek, Ivana (2012) *Regionalna politika Europske unije prema Zapadnom Balkanu – dosezi i ograničenja* Zagreb: Fakultet političkih znanosti → (Beširević i Cujzek, 2012)
4. Busch, Klaus i Knelangen, Wilhelm (2007) Njemački euroskepticizam u: *Euroskepticizam*. Zagreb: Centar za politološka istraživanja → (Busch i Knelangen, 2007)
5. Crawford, Beverly (1997) *Germany and Southeastern Europe Aspects of Relations in the Twentieth Century*. München: Südeuropa-Gesellschaft & University of California → (Crawford, 1997)
6. Čengić, Drago i Mijić, Ivana (2007) *Kako tiskani mediji rekonstruiraju hrvatski put u Europsku uniju: primjer Globusa*. Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar
7. Čapeta, Tamara (2010) *Europska unija po Lisabonskom ugovoru* Zagreb: Hrvatska javna uprava → (Čapeta, 2010)
8. Dragojević, S., Kanižaj, I., Žebec, I. (2004/2005) *Europska unija u hrvatskim dnevnim novinama: avis – odgoda pregovora*. Politička misao
9. Fairclough, Norman i Wodak, Ruth (1997) Critical Discourse Analysis u: van Dijk, Teun A. *Discourse as Social Interaction*. London: SAGE → (Fairclough i Wodak, 1997)
10. Grubiša, Damir (2012a) *Politički sustav Europske Unije i europeizacija hrvatske politike*. Zagreb: Fakultet političkih znanosti → (Grubiša, 2012a)
11. Grubiša, Damir (2012b) *Hrvatski referendum za Europsku uniju: anatomija zakašnjelog (ne)uspjeha*. Politička misao → (Grubiša, 2012b)

12. Harmsen, Robert i Spiering, Menno (2007) Euroskepticizam i evolucija europske političke rasprave u: *Euroskepticizam*. Zagreb: Centar za politološka istraživanja → (Harmsen i Spiering, 2007)
13. Jorgensen, Marianne i Phillips, Louise (2002) *Discourse Analysis as Theory and Method*. SAGE Publications → (Jorgensen i Phillips, 2002)
14. Kunczik, Michael i Zipfel, Astrid (2006) *Uvod u znanost o medijima i komunikologiji*. Zagreb: Zaklada Friedrich Ebert → (Kunczik i Zipfel, 2006)
15. Kušić, Siniša (2007) *Zwischen Euphorie und Ernüchterung – Kroatien auf dem Weg in die EU*. Frankfurt am Main: Petar Lang. → (Kušić, 2007)
16. Kušić, Siniša (2013) *Kroatiens Weg in die EU*. Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung → (Kušić, 2013)
17. Laermans, Huguette i Roosens, Paul (2009) *The enlargement of the European Union*. Ekonomska misao i praksa → (Laermans i Roosens, 2009)
18. Libal, Michael (2004) *Njemačka politika i jugoslavenska kriza 1991.-1992*. Zagreb: Golden marketing- Tehnička knjiga → (Libal, 2004)
19. Magnette, Paul (2013) *Politički sustav Europske unije*. Zagreb: Fakultet političkih znanosti → (Magnetete, 2013)
20. Malović, Stjepan (2005) *Osnove novinarstva*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga → (Malović, 2005)
21. Mintas Hodak, Ljerka (2004) *Uvod u Europsku uniju*. Zagreb: Mate – Zagrebačka škola ekonomije i managementa → (Mintas Hodak, 2004)
22. Mintas Hodak, Ljerka (2010) *Europska unija*. Zagreb: Mate → (Mintas Hodak, 2010)
23. Obradović, Tamara (2004) u: Mintas – Hodak, Ljerka *Uvod u Europsku uniju*. Zagreb: Mate → (Obradović, 2004)
24. Ondelj, Ivona (2010) u: Mintas – Hodak, Ljerka *Europska unija*. Zagreb: Mate → (Ondelj, 2010)
25. Popović, G., Grmuša, T., Prpić, H. (2011) *Izveštavanje o Europskoj Uniji u hrvatskim dnevnim novinama: završetak hrvatskih pristupnih pregovora*. Informatologija
26. Roter, Petra i Bojinović, Ana (2005) *Croatia and the European Union: A troubled relationship*. Mediterranean Politics → (Roter i Bojinović, 2005)

27. Skoko, Božo (2006) *Percepcija Europske unije u hrvatskoj javnosti. Anali hrvatskog politološkog društva* → (Skoko, 2006)
28. Slukan Altić, Mirela (2009) *Hrvatska kao zapadni Balkan – geografska stvarnost ili nametnuti identitet?* Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar → (Slukan Altić, 2009)
29. Štulhofer, Aleksandar (2006) Euroskepticizam u Hrvatskoj: S onu stranu racionalnosti? u: K. Ott *Pridruživanje Hrvatske Europskoj Uniji: izazovi i sudjelovanja*. Zagreb: Institut za javne financije i E.Ebert → (Štulhofer, 2006)
30. Vrtič, Ivana i Car, Viktorija (2016) *Mediji i javni interes*. Zagreb: Fakultet političkih znanosti u Zagrebu i Hanns-Seidel-Stiftung → (Vrtič i Car, 2016)
31. Vukadinović, Radovan (2011) *Politika europskih integracija*. Zagreb: Ljevak → (Vukadinović, 2011)

Internetske stranice

1. Auswaertiges-amt.de (2016) http://www.auswaertiges-amt.de/EN/Aussenpolitik/Laender/Laenderinfos/01-Nodes/Kroatien_node.html /Pristupljeno 15. travnja 2016. → (Auswaertiges-amt.de, 2016)
2. Bild.de (2015), *BILD – ein Stück deutscher Geschichte:* <http://www.bild.de/digital/bild-zeitung-druck/zeitungen/bild-zeitung-geschichte-17298738.bild.html> /Pristupljeno 29. prosinca 2015. → (Bild.de, 18.10.2012.)
3. Bild.de (2016) <http://www.bild.de/suche.bild.html?type=article&query=kroatien+eu&resultsStart=100&resultsPerPage=10> / Pristupljeno 1. veljače 2016. → (Bild.de, 2016)
4. Dw.com (2015) Deutsche Welle, *Hrvatski put u EU:* <http://www.dw.com/hr/hrvatski-put-u-eu/a-15584842> / Pristupljeno 5. prosinca 2015. → (Dw.com, 08.12.2011.)

5. Europa.eu (2015):
http://ec.europa.eu/enlargement/policy/glossary/terms/accession-criteria_en.htm /Pristupljeno 26. studenog 2015. → (Europa.eu, 2015)
6. Europa.eu (2015) http://europa.eu/about-eu/basic-information/about/index_hr.htm /Pristupljeno 18. studenog 2015.
7. Europa.eu (2015) http://europa.eu/about-eu/eu-history/index_hr.htm#goto_2/ /Pristupljeno 18. studenog 2015. . → (Europa.eu, 2015)
8. Europa.eu (2015) http://europa.eu/pol/pdf/flipbook/hr/enlargement_hr.pdf/ /Pristupljeno 26. studenog 2015. . → (Europa.eu, 2015)
9. GONG (Građanski organizirano nadgledanje glasanja) (2015),
Euroskepticizam u Hrvatskoj na pragu ulaska u Europsku uniju (2011):
<http://www.gong.hr/hr/dobra-vladavina/europska-unija/euroskepticizam-u-hrvatskoj-na-pragu-ulaska-u-euro/> /Pristupljeno 30. studenog 2015. → (Gong.hr, 2015)
10. Ivw.eu (2016) Informationsgemeinschaft zur Feststellung der Verbreitung von Webträgern:
<http://www.ivw.eu/aw/print/qa/titel/1221?quartal%5B19984%5D=19984&quartal%5B20153%5D=20153#views-exposed-form-aw-titel-az-aw-az-qa> /Pristupljeno 20. travnja 2016. → (Ivw.eu, 2016)
11. Ivw.eu (2016) Informationsgemeinschaft zur Feststellung der Verbreitung von Webträgern:
<http://www.ivw.eu/aw/print/qa/titel/1056?quartal%5B20153%5D=20153&quartal%5B19984%5D=19984> /Pristupljeno 20. travnja 2016. → (Ivw.eu, 2016)
12. Ivw.eu (2016) Informationsgemeinschaft zur Feststellung der Verbreitung von Webträgern:
<http://www.ivw.eu/aw/print/qa?titelbez=b.z&verlagsname=&titelnr=&ivwnr=&titelcode=&erschort=&erschweise=All&titelstatus=All&sachgrp%5Bmin%5D=&sachgrp%5Bmax%5D=&quartal%5B19984%5D=19984&quartal%5B20153%5D=20153#views-exposed-form-aw-titel-page-qa> /Pristupljeno 20. travnja 2016. → (Ivw.eu, 2016)
13. MVEP (Ministarstvo vanjskih i europskih poslova) (2012) *Hrvatska na putu u Europsku uniju: od kandidature do članstva*
http://www.mvep.hr/files/file/publikacije/Hrvatska_na_putu_2012.pdf /Pristupljeno 02. prosinca 2015. → (MVEP, 2012)

14. MVPEI (Ministarstvo vanjskih poslova i europskih integracija) (2006)
Pregovori o pristupanju Republike Hrvatske Europskoj uniji. Tko, što, kako, zašto... http://www.mvpep.hr/files/file/publikacije/MEI_hr_web_pass.pdf/
Pristupljeno 17. prosinca 2015. → (MVPEI, 2006)
15. Vecernji.hr (2016): <http://www.vecernji.hr/tag/lex-perkovic-136858/p21/>
/Pristupljeno 12. siječnja 2016. → (Vecernji.hr, 2016)

Sažetak

Ovaj diplomski rad podijeljen je u dva dijela od kojeg je prvi dio teorijski okvir, a drugi istraživanje. U prvom dijelu obrađuje se pojam, nastanak i proširenje Europske unije te proces Hrvatskog pristupa Europskoj uniji, od početka pregovora pa sve do referenduma i službenog pristupa 01. srpnja 2013. godine. Istraživanje izvještavanja njemačkog tiska o ulasku Hrvatske u Europsku uniju provodilo se na uzorku njemačkih novina: *Süddeutsche Zeitung*, *Frankfurter Allgemeine Zeitung* te *Bild*. U istraživanju se koristila metoda analize diskursa koja je prvotno imala za cilj ustvrditi na koji način i kakvim su se diskursom njemačke novine koristile u izvještavanju o hrvatskom pristupu Europskoj uniji. Analiza diskursa je pokazala da su dvije novine: *Süddeutsche Zeitung* i *Frankfurter Allgemeine Zeitung* izvještavale u sličnom broju članaka, baveći se jednakim temama i identičnim medijskim diskursom. Također, analiza diskursa je pokazala da se njemački tisak koristio negativnim diskursom u svom izvještavanju o pristupu Hrvatske Europskoj uniji. Kroz članke su se najviše prožimale teme loših posljedica raspada Jugoslavije i rata, gospodarska kriza u Hrvatskoj, loše pravosuđe, korupcija, neinformiranost građana i strah od pristupa Europskoj uniji te afere poput „Lex Perković“ koja je gotovo odvušla pažnju od samog pristupa.

Ključne riječi: analiza diskursa, Europska unija, referendum, Hrvatska, njemački tisak.

Summary

This master thesis consists of two parts, the first part being the theory and the second part research. The first part theorizes the definition, the emergence and expansion of the European Union, also the accession of Croatia to the European Union, from its starting negotiations to the referendum and official accession on July 1, 2013. The research of the German press reports about Croatia`s accession to the European Union was conducted on the following German newspapers: *Süddeutsche Zeitung*, *Frankfurter Allgemeine Zeitung* and *Bild*. The method used in this research is discourse analysis, with the goal of finding out in which way and what discourse the German press used in reporting about Croatia`s accession to the European Union. The discourse analysis showed that two newspapers *Süddeutsche Zeitung* and *Frankfurter Allgemeine Zeitung* reported similar number of articles dealing with equal subjects and identical media discourse. Also, the discourse analysis showed that the German press used negative discourse in its reporting about Croatia`s accession to the European Union. Throughout the articles the main subjects were the negative repercussions of the disintegration of Yugoslavia and the war, economy crisis, slow administration, corruption, citizen`s lack of information and fear of accession to the EU and affairs like „Lex Perković“ which almost drew whole attention from the accession.

Keywords: discourse analysis, European Union, referendum, Croatia, German press.

Prilozi

Süddeutsche Zeitung

1. Strah od Europe (Angst vor Europa), 20. siječnja 2012: 7
2. Hrvati glasaju za pristupanje EU (Kroaten stimmen für EU-Beitritt), 23. siječnja 2012: 1
3. Slabo da za Europu (Schwachtes Ja zu Europa), 23. siječnja 2012: 8
4. Pristup bez oduševljenja (Beitritt ohne Begeisterung), 24. siječnja 2012: 7
5. Spas za Balkan (Rettungsschirm für den Balkan), 24. siječnja 2012: 4
6. Okus trave (Der Geschmack des Grases), 24. siječnja 2012: 2
7. Putovanje u Hrvatsku (Reise nach Kroatien), 20. lipnja 2013: 35
8. Više alkohola za doma (Mehr Schnaps für zu Hause), 20. lipnja 2013: 37
9. Hrvatska uljepšano (Kroatien, schöneredet), 21. lipnja 2013: 18
10. Izvolite, nije to moj novac (Bitteschön, es ist nicht mein Geld), 26. lipnja 2013: 12
11. Doma na zapadu (Heim in den Westen) 26. lipnja 2013: 2
12. Merkel otkazuje posjet Hrvatskoj (Merkel sagt Besuch in Kroatien ab), 27. lipnja 2013: 1
13. Tražen u Bavarskoj, čuvan u Zagrebu (Geuscht in Bayern, behütet in Zagreb), 27. lipnja 2013: 8
14. Hrvatska na konfrontaciji (Kroatien auf Konfrontation), 29. lipnja 2013: 10
15. Hrvatska postaje 28. članica EU (Kroatien wird 28. Mitglied der EU), 01. srpnja 2013: 1
16. Slabo pripremljena, umjereno sretna (Schlecht vorbereitet, mäßig froh), 01. srpnja 2013: 4
17. Izručenje odbijeno (Auslieferung vergewigert), 03. srpnja 2013: 8
18. Neuspjeli pristup (Misslungener Einstieg), 04. srpnja 2013: 7

Frankfurter Allgemeine Zeitung

1. EU produžuje Adria sukob (EU verlängert Adria-Streit), 12. siječnja 2012: 4
2. Pitanje preživljavanja (Eine Frage des Überlebens), 21. siječnja 2012: 6
3. Veliko da male brojke (Das große Ja der kleinen Zahl), 24. siječnja 2012: 6
4. Izvan granica Hrvatske (Über Kroatien hinaus), 24. siječnja 2012: 1

5. Hrvatska želi ograničiti europski uhiđbeni nalog (Kroatien will Europäischen Haftbefehl beschränken), 22. lipnja 2013: 6
6. Sunce, more i mnogo briga (Sonne, Meer und viele Sorgen), 27. lipnja 2013: 27
7. Oštećena demokracija (Gekaperte Demokratie), 27. lipnja 2013: 8
8. Kritika iz Hrvatske nakon Merkelinog otkazivanja (Kritik aus Kroatien nach Merkels Absage), 28. lipnja 2013: 2
9. EU pozdravlja novu problematičnu zemlju (Die EU heißt ein neues Problemland willkommen), 29. lipnja 2013: 12
10. Dug put Zagreba za Brusseles (Zagrebs langer Weg nach Brüssel), 29. lipnja 2013: 5
11. Želimo Euro što je prije moguće (Wir wollen den Euro so schnell wie möglich), 29. lipnja 2013: 12
12. Sa spretnošću (Mit Geschick), 01. srpnja 2013: 10
13. S tihom nadom (Mit gedämpfter Hoffnung), 01. srpnja 2013: 1
14. Proslava u Zagrebu povodom pristupa EU (Jubelfeier in Zagreb zum EU-Beitritt), 01. srpnja 2013: 1

Bild

1. Hrvatska za pristup EU (Kroatien für EU-Beitritt), 23. siječnja 2012: 16